

**DEPREME DOĞRUDAN MARUZ KALAN AİLE
VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
PERSONELLERİNİN PSİKOSOSYAL
DURUMLARININ YENİDEN ÇALIŞMA SÜRECİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ- HATAY İLİ ÖRNEĞİ**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYAL HİZMET**

Meriç TOK YÜKLER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülay GÜNAY**

**DEPREME DOĞRUDAN MARUZ KALAN AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI PERSONELLERİNİN PSİKOSOSYAL DURUMLARININ
YENİDEN ÇALIŞMA SÜRECİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ- HATAY İLİ
ÖRNEĞİ**

Meriç TOK YÜKLER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülay GÜNAY**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Mart 2024**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	5
DOĞRULUK BEYANI	6
ÖNSÖZ	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ.....	20
EVREN VE ÖRNEKLEM	21
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	22
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	23
1.1. Afetlere İlişkin Tanım ve Yaklaşımlar	23
1.1.1. Afet ve Afet Türleri	24
1.1.2. Afetin Etkileri	26
1.1.3. Afet Yönetimi	27
1.1.4. Türkiye’de Afetler	29
1.1.5. Afetlerde Sosyal Hizmet.....	29
1.1.5.1. Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları	30
1.1.5.2. Kriz Müdahalesi	31
1.1.5.3. Güçlendirme Yaklaşımı	32

1.1.5.4. Afet Çalışanlarına Yönelik Destek Hizmetleri.....	33
2. NİCEL BULGULAR.....	35
2.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	35
2.2. Çalışanların Yaşam Kalitesi Düzeyleri ve Demografik Değişkenler ile İlişkisi.....	37
2.2.1. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin İncelenmesi.....	37
2.2.2. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Yaşlarına Göre İncelenmesi	38
2.2.3. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesi	39
2.2.4. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Medeni Hallerine Göre İncelenmesi.....	40
2.2.5. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre İncelenmesi	41
2.2.6. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi.....	42
2.2.7. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Ortalama Aylık Gelirlerine Göre İncelenmesi.....	43
2.2.8. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi.....	45
2.2.9. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Çalışma Sürelerine Göre İncelenmesi.....	46
2.2.10. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Branşlarına Göre İncelenmesi.	47
3. NİTEL BULGULAR.....	49
3.1. Depreme Dair İlk Akla Gelenler.....	51
3.1.1. Ölüm	52
3.1.2. Çaresizlik.....	53
3.1.3. Koruma.....	53
3.1.4. Koku.....	53
3.1.5. An ve Savaş	54
3.1.6. Kaos ve Yıkım/Enkaz	54
3.1.7. Hava durumu ve Sarsıntı.....	54
3.1.8. Karanlık.....	55
3.2. Deprem Sonrası Psikososyal Destek.....	55
3.2.1. Travma	56
3.2.2. Yetersizlik ile İlgili Aktarımlar	56

3.2.3. Psikososyal Desteğin Olmaması	57
3.2.4. Sürdürülebilir Olmayan Destek.....	57
3.2.5. Anlamsız Destek.....	58
3.3. İş ve İş Yerlerini Değerlendirilmesi.....	59
3.3.1. Çalışma ve Aile Yaşamı Arasındaki Çatışma	59
3.3.2. Duygusal Travma ve İşe Adaptasyon	59
3.3.3. Barınma Sorunu ve Güvenlik Endişeleri	60
3.3.4. İş Yerindeki Destek Eksikliği	60
3.3.5. Ailevi Sorumluluklar ve Travmanın Etkisi.....	60
3.3.6. Aile Desteğinin Eksikliği ve Sürekli Tehdit Altında Olma	60
3.3.7. Çalışma Ortamındaki Güvensizlik	61
3.3.8. Kişisel Sorumluluklar ve İş Performansına Etki.....	61
3.3.9. İş Yerindeki Sosyal ve Duygusal Yorgunluk.....	61
3.4. Deprem Etkilerini Değerlendirilmesi.....	62
3.4.1. Deprem Etkilediği Duygular.....	62
3.4.1.1. Duygusal Uyuşukluk ve Mutluluk Eksikliği	62
3.4.1.2. Sürekli Panik ve Korku Durumu.....	63
3.4.1.3. Geleceğe Dair Umut Kaybı ve İsteksizlik.....	63
3.4.1.4. Hayattan Keyif Alamama ve Depresyon	63
3.4.1.5. Artan Hassasiyet ve Sürekli Korku Durumu.....	63
3.4.1.6. Belirsizlik ve Sürekli Soru İşaretleri.....	64
3.4.1.7. Aşırı Tetikte Olma ve Huzursuzluk.....	64
3.4.2. Deprem Etkilediği Sorunlar.....	64
3.4.2.1. Çevresel ve Sosyal Yıkım	64
3.4.2.2. Günlük Yaşamın Kesintiye Uğraması	65
3.4.2.3. Psikolojik Travma ve Anksiyete.....	65
3.4.2.4. Sosyal İlişkilerde Kopuş ve Güvensizlik.....	65
3.4.2.5. Yaşam Koşullarında Değişim ve Umut Kaybı.....	65
3.4.2.6. Uzun Vadeli Etkiler ve Yaşamın Yeniden İnşası.....	66
3.4.2.7. Kayıp ve Yas	66
3.4.2.8. Ekonomik Zorluklar ve Geleceğe Dair Endişeler.....	66
3.5. Deprem Sonrası Süreçte Rutine Dönme Motivasyonları	67
3.5.1. Aile ve Sevdiklerin Sağlığı.....	67

3.5.2. Çalışma ve Rutinler.....	68
3.5.3. Sosyal ve Çevresel Destek.....	68
3.5.4. Kişisel Güç ve Sorumluluk	68
3.5.5. Barınma ve Temel İhtiyaçlar	68
3.5.6. Toplumsal Dayanışma ve Katkı.....	69
3.5.7. Çevresel ve Toplumsal İyileşme.....	69
3.5.8. Yeniden Yapılanma ve Adaptasyon	69
3.5.9. Toplumsal ve Kişisel Yenilenme	70
3.5.10. Umut ve Dayanıklılık	70
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKÇA.....	80
TABLolar LİSTESİ.....	83
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	84
EKLER	85
ÖZGEÇMİŞ	91

TEZ ONAY SAYFASI

Meriç TOK YÜKLER tarafından hazırlanan “DEPREME DOĞRUDAN MARUZ KALAN AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI PERSONELLERİNİN PSİKOSOSYAL DURUMLARININ YENİDEN ÇALIŞMA SÜRECİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ- HATAY İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Gülay GÜNAY

.....

Tez Danışmanı, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 27/03/2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Gülay GÜNAY (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre ŞEVİK (ÇOMÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Meriç TOK YÜKLER

İmza :

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerini motive edici bir şekilde aktaran, hem hayatı hem de bilimi anlamamda büyük katkıları olan, her zaman minnettarlık duyacağım değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Gülay GÜNAY'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Eğitim sürecimde bana desteklerini ve hoşgörülerini esirgemeyen, akademik gelişimime katkıda bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre ŞEVİK'e şükranlarımı ifade etmek istiyorum.

Her koşulda yanımda olan, sabrı ve desteğiyle bu sürecin bir parçası haline gelen eşim, yol arkadaşım Yusuf YÜKLER'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca beni daima destekleyen annem Şükran ÖZÇERÇİ, kız kardeşim Münevver GÜRLEK'e, abim Mustafa TOK'a, rahmetli babam Hamza TOK'a minnettarım, emekleri öyle fazla ki üzerimde... Daima yanı başımda olduklarını hissediyorum, biliyorum.

Bu yola çıkmama vesile olan Ganime YEĞİN'e ve bana olan inançları ile güçlenmeme destek olan Ayşegül KELEŞ, Rukiye ŞEN, Nilüfer MİRKAN, Pelin UYAR, Şükran ŞEKER ve Melike BOLAT'a teşekkür ederim. İyi ki benim dostlarımsınız.

Son olarak, deprem sürecinde aralıksız çalışan ve bu zorlu süreçte önemli roller üstlenen, başta çalışma arkadaşlarım olmak üzere, tüm meslek elemanlarına saygılarımı sunar, katkıları için çok teşekkür ederim. Onların karşılaştıkları sorunları dile getirerek, sürdürülebilir ve erişilebilir çözüm yollarının bulunmasını temenni ederim.

6 Şubat 2023, 04:17,

UNUTMAYACAĞIZ!

ÖZ

Bu araştırma, depreme doğrudan maruz kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) meslek elemanlarının psikososyal durumlarının işe dönüş süreçlerine etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada toplam 105 katılımcı üzerinde yapılan bir araştırmayı temel almakta ve katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu gibi çeşitli boyutlarını hem nicel hem de nitel olarak incelemektedir. Araştırma, katılımcıların demografik özelliklerini ve bu özelliklerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Bulgular, çoğunlukla lisans mezunu olan katılımcıların sosyal hizmet uzmanı veya sosyolog olduklarını ve gelir durumlarının çoğunlukla yetersiz veya az yeterli olduğunu göstermiştir. Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği sonuçlarına göre, katılımcıların yaşam kalitesi ve mesleki tatmin düzeyleri orta, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu düzeyleri düşük bulunmuştur.

Araştırmanın nitel bölümü, deprem deneyimleri ve bu deneyimlerin psikososyal etkileri üzerine odaklanmıştır. Katılımcılar, deprem sırasında ve sonrasında yaşadıkları duygusal ve duygusal etkileri, çaresizlik hissini, koruma ihtiyacını ve deprem sonrası yaşadıkları iş ve iş yeri süreçlerindeki zorlukları detaylı olarak aktarmışlardır. Bu araştırma, depremin bireylerin psikososyal durumları üzerindeki etkilerine derinlemesine bir bakış sunarak, yaşam kalitesi ve kişisel refah üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Kalitesi; Tükenmişlik; Eşduyum Yorgunluğu; Psikososyal Etkiler; Deprem Deneyimleri.

ABSTRACT

This research enables comprehensive determination of the psychosocial conditions of Ministry of Family and Social Services (ASHB) professional staff, including direct exposure to the earthquake and their return to work. The research is based on a survey conducted on a total of 105 results and examines various dimensions such as quality of life, performance satisfaction, non-burnout and compassion fatigue both quantitatively and qualitatively. Research, demographic characteristics of change and existing analyzes of these characteristics on quality of life are available. Findings showed that the software that provides ample licenses is abundantly inadequate or less than sufficient for social worker or sociologist expenses and income situations. According to the employees' Quality of Life Measurement performance, sales quality of life and satisfaction performance levels are at medium levels, while burnout and warmth levels are at low levels.

The qualitative part of the research focused on earthquake experiences and the psychosocial effects of these experiences. The participants explained in detail the sensory and emotional effects they experienced during and after the earthquake, the feeling of helplessness, the power of protection, and the details of their work and workplaces after the earthquake. This research provides a look at the effects of the earthquake on psychosocial structures, revealing that it affects quality of life and personal well-being.

Keywords: Quality of Life; Burnout; Compassion Fatigue; Psychosocial Effects; Earthquake Experiences.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Depreme Doğrudan Maruz Kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Personellerinin Psikososyal Durumlarının Yeniden Çalışma Sürecine Etkisinin İncelenmesi- Hatay İli Örneği
Tezin Yazarı	Meriç TOK YÜKLER
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	27/03/2024
Tezin Alanı	Sosyal Hizmet
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	91
Anahtar Kelimeler	Yaşam Kalitesi, Tükenmişlik, Eşduyum Yorgunluğu, Psikososyal Etkiler, Deprem Deneyimleri

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Examination of the Effect of the Psychosocial Conditions of the Ministry of Family and Social Services Personnel Directly Exposed to the Earthquake on the Re-Employment Process - Hatay Province Example
Author of the Thesis	Meriç TOK YÜKLER
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Gülay GÜNAY
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	27/03/2024
Field of the Thesis	Social Work
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	91
Keywords	Quality of Life, Burnout, Compassion Fatigue, Psychosocial Effects, Earthquake Experiences

KISALTMALAR

- APA** : American Psychiatric Association
- ASHB** : Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- ÇYKÖ** : Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği
- PSD** : Psikososyal Destek
- TSSB** : Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- SPSS** : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İstatistik Paketi)
- vd.** : ve diğerleri
- akt.** : aktaran

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Afet, çeşitli kurumların koordinasyonunu zorunlu kılan ve insan hakları açısından ciddi fiziksel, ekonomik ve sosyal zararlar yaratan olaylardır. Bu olaylar, normal yaşamı durduran veya ciddi şekilde aksatan, toplulukları ya da bireyleri etkileyen doğal, teknolojik veya insan kaynaklı durumlar olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, depremler, sel ve volkanik patlamalar gibi doğanın olağan işleyişinin bir parçası olan olaylar “doğal afet” olarak adlandırılmaktadır. Bunların “afet” olarak kabul edilmesi için insan yaşamı ve mülkü üzerinde zararlı etkilerinin olması şarttır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002, s.478).

Afet algısı toplumdaki gelişmişlik seviyesine göre değişmektedir. Bir toplumda afet olarak nitelenen aynı olay başka bir toplumda afet olarak tanımlanmamakta bunun temel belirleyeni ise ülkenin gelişmişlik düzeyi ve bilimsel yöntemlerin yaşamın her alanına dahil edilmesiyle paralellik göstermektedir. Afetlere yönelik algıyı farklılaştıran bir diğer unsur da zamandır. Bir dönem afet olarak nitelenmeyen olay başka bir zaman da afet olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 2004, s.55). Afet olgusuna etkilenen gruplar açısından bakıldığında, afetlerin gerçekleştiği bölgelerde yaşayan ve afete direkt maruz kalmış bireyler birinci derece etkilenenler, afetlerden birinci derece etkilenen bireylerle yakınlıkları olanlar ikincil derece etkilenenler, afet bölgesinde gerekli müdahalede bulunmak için giden bireyler üçüncül derece etkilenenler, afetlerin süreç ve sonuçlarını kitle iletişim araçlarından takip eden bireyler de dördüncü derece etkilenenler olarak sınıflandırılmaktadır (Akyılmaz ve Karka, 2011, s.36).

Yavuz ve Dikmen (2015, s.303-322)'e göre, afetlerin etkilerine bakıldığında; insanların fiziksel, psikolojik ve sosyal bütünlüğünde zarara, toplumsal altyapıda ciddi hasara, can kayıplarına ve ekonomik yapıda gerilemelere yol açabilmekte olduğu görülmüştür. Bu zararlar, afetin kaynağına bakılmaksızın, bireyler ve toplumlar üzerinde geniş kapsamlı psikolojik, sosyal, ekonomik ve demografik etkiler yaratmaktadır. Afetlerin yarattığı en derin yaralardan biri, ölçülemeyecek derecede büyük olan ve toplumun tamamını etkileyen can kaybı kaynaklı psikososyal tahribattır. Bireylerde, yaş gruplarına bağlı olarak değişiklik gösterse de, duygu, bilinç ve davranış değişiklikleri ile kaygı bozuklukları ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlıklara sebep olan afetlerin psikolojik etkileri önemli bir araştırma konusudur. Türkiye'nin coğrafi

konumu, jeolojik ve iklim yapısı dikkate alındığında, afetlerin önlenmesi imkansız olsa da zararları en aza indirmek, bireylerin afet bilincini arttırmak önem arz etmektedir. Özler (2011, s.12-25), Türkiye'de yaşanan depremlerin ve diğer doğal felaketlerin, ülke genelinde ekolojik ve sosyal yapıda önemli değişikliklere neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle afetlerle başa çıkmak için yerel düzeyde hazırlık ve koruma planlarının oluşturulması önemlidir. İbiş ve Kesgin (2014, s.225) tarafından yapılan çalışma, afetlerin etkilenen yerleşim birimlerinin durumuna bağlı olarak zararlarının değişebileceğini ortaya koymuştur.

Afetlerin etkileri ve sonuçları değerlendirildiğinde, büyük yıkımlara, can ve mal kayıplarına yol açmakta olduğu görülmektedir. Afetlerin, birçok bireyi kayıp ve yas süreçleri, sosyo-ekonomik problemler, sosyal ve kültürel problemler gibi sebepler ile dezavantajlı duruma getirebilmekte olduğu ve afete maruz kalan bireylerin profesyonel yardıma ihtiyaçlarının olabileceği açıktır. Bu süreçte önemli rollerden birini sosyal hizmet uzmanları üstlenmektedir. Afet öncesi ve sonrası dönemlerde, koruma ve önleme çalışmalarından psikososyal destek hizmetlerine kadar bir dizi faaliyetle sosyal çalışmacılara afetle mücadelede kritik bir görev ve sorumluluk düşmektedir (Artan ve Özkan, 2020, s.47-54).

Sosyal hizmet uygulamaları; afetlerden önce hazırlık, eğitim ve koordinasyon gerektirir. Ayrıca, afetlerin ardından hızlı tıbbi yardım ve etkili sosyal hizmet uygulamalarının sunulması gereklidir. Bu noktada, yanlış veya yetersiz sosyal hizmet uygulamalarının, can ve mal kayıplarını artırabileceği unutulmamalıdır.

Depremden etkilenen gruplara yönelik psikososyal çalışmalara öncelik verilerek birlikte yardım çalışanlarına yönelik müdahalelerin de bu süreçte kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yardım çalışanlarının psikolojik belirti düzeylerinin taranması ve riskli düzeyde psikolojik belirtiler deneyimleyenlere yönelik müdahale programları uygulanması önemli bir çözüm önerisi olarak dikkat çekmektedir (McBride vd., 2018, akt. Bıçakçı ve Ergüney Okumuş, 2023, s.218-248). Afetlerde sosyal hizmet uygulamaları kapsamında afet alanında çalışan profesyonellere yönelik çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Çalışanların travmanın dolaylı etkilerinden korunmaları, tükenmişlik yaşamalarının önüne geçilmesi ve iş verimlerinin artırılması için çalışanlara yönelik destek hizmetleri verilmelidir. Psikososyal becerilerinin artırılması amacıyla grup çalışmalarının yapılması ve

psikolojik bilgilendirme toplantılarının yapılması bu çalışmalara örnek verilebilir. Çalışanlara yönelik destek hizmetlerinde en çok adı geçen çalışma psikolojik bilgilendirme toplantılarıdır. Psikolojik bilgilendirme toplantıları; bireylerin yaşadığı stresli durumları birbirleriyle paylaşmaları, olaya ilişkin duygu ve düşüncelerini gözden geçirmeleri, tartışmaları amacıyla yapılan grup toplantılarıdır (Dyregrov, 1999, s.2, akt. Tuncay, 2004, s.35-36). Bu tür toplantılar aracılığıyla çalışanların verdikleri tepkilerin normal olduğunu anlamaları sağlanır. Dolayısıyla araştırmada ele alınan Hatay İli, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığındaki meslek elemanlarının, depreme doğrudan maruz kaldıktan sonraki işe dönüş süreçlerinin ve bu süreçteki psikososyal durumlarının detaylı bir şekilde incelenmesi hedeflenirken afet kavramını bilmek, doğuracağı sonuçları öngörerek afete hazırlıklı olmak, gerek afete maruz kalan meslek elemanlarına gerekse diğer bireylere yönelik ihtiyaçları belirlemek konusunda çalışmalar planlamanın önemini göstermektedir. Araştırma sonucunda, elde edilecek bulguların, gelecekteki afet durumlarında benzer pozisyonda olan personele yönelik etkili müdahale planlarının geliştirilmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırma, depreme doğrudan maruz kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) meslek elemanlarının psikososyal durumlarının işe dönüş süreçlerine etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığındaki meslek elemanlarının deprem sırası ve sonrasındaki psikososyal durumlarını detaylı bir şekilde belirleyerek, ortaya çıkan sorunlara yönelik mezzo sistemi baz alarak çözüm önerileri sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma, aynı zamanda, afet durumlarında karşılaşılan sorunlara yönelik pratik ve somut bir araştırma örneği olarak tasarlanmıştır. Bu şekilde, araştırma hem teorik hem de pratik katkılar sağlayarak, afet durumlarında ASHB personelinin ihtiyaçlarına ve sorunlarına dair kapsamlı bir anlayış sunmayı ve bu alanda farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel amaçlarıyla birlikte odaklanılan ve üzerinde durulan alt amaçlar ise aşağıdaki gibidir:

- Afetlerde çalışan meslek elemanlarının psikolojik durumlarını göz önüne alarak, alandaki verimlilikleri ve ikincil travmaya maruz kalma durumunu gözeterек uygun zamanda işe dönüşlerinin sağlanıp sağlanmadığı tespit etmek;
- Depreme doğrudan maruz kalan ASHB personellerinin, işe dönüş sürecinde yaşadıkları problemler konusunda bağlı oldukları kuruluşlardan beklentilerini tespit etmek;
- Depreme doğrudan maruz kalan ASHB personellerinin, deprem sonrasında işe dönüş sürecindeki ihtiyaçlarını tespit etmek ve tüm bu amaçlara yönelik çözümler üretmeyi amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve veri toplama süreci hakkında bilgi verilmektedir. Bu araştırmada öncelikle ilgili literatür taranarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Bu araştırma, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli, depreme doğrudan maruz kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) personellerinin psikososyal durumlarının ve yeniden çalışma sürecine adaptasyonlarının incelenmesini amaçlayan karma yöntem araştırmasıdır. Karma yöntem araştırmaları, 1990'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde önem kazanmış olup araştırmacıların, projelerine başlamadan önce daha bilinçli tercihler yapmalarını sağlamıştır. Greene ve arkadaşları (1989, s.255-274) karma yöntem araştırmalarında beş temel gerekçe belirlemişlerdir: triangülasyon (üçgenleme), tamamlayıcılık, gelişim, başlangıç ve genişletme. Bu araştırmada, tamamlayıcılık ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkeye göre, nicel verilerin sonuçlarıyla nitel verilerin bulguları bir araya getirilerek, birbirini tamamlayan ve daha geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın etik yönleri, veri toplama sürecine başlanmadan önce, Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve gerekli onay 24/11/2023 tarihli ve 2023/08 numaralı toplantıda alınmıştır (Ek-4).

Araştırma verileri, depremin üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra toplanmıştır. Kasım-Aralık 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen veri toplama sürecinde; tüm katılımcılarla ulaşım sorunu sebebi ile yüz yüze görüşmek mümkün olmadığından bazıları ile yüz yüze (n=75) bazıları ile de telefon aracılığı ile (n=30) görüşme sağlanmıştır. Telefon aracılığıyla görüşme yapılan katılımcılar ile nitel verilerin toplanması sağlanmış olup nicel veriler anket formunun dijital versiyonu aracılığıyla toplanmıştır; diğer katılımcılarla nitel veriler yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek; nicel veriler ise fiziksel formların cevaplandırılması yoluyla toplanmıştır. Veri toplama süreci ortalama 30 dakika sürmüştür. Araştırmaya katılım tamamen gönüllü olup, katılımcılar formu doldurmadan önce araştırmanın amacı, kapsamı ve verilerin gizliliği hakkında bilgilendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada, araştırmanın amacına uygun olarak 3 bölümden oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır. İlk bölümde 10 sorudan oluşan Sosyo-Demografik Bilgiler (Ek-1) yer almakta olup ikinci bölümde 11 sorudan oluşan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek-2) yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (ÇYKÖ) (Türkçe Uyarlaması) (Ek-3) kullanılmıştır.

Sosyo-demografik Bilgiler(I.Bölüm): Veri toplama araçlarından ilki olan Sosyo-Demografik Bilgiler Formu katılımcıların; demografik özellikleri, branşları, çalışma süreleri, kazanç miktarlarına ilişkin soruları kapsamaktadır.

Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (ÇYKÖ) (Türkçe Uyarlaması)(II.Bölüm): Orijinal ismi Professional Quality of Life Scale olan Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği her biri 10 madde olan üç ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçekler sırasıyla mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu olarak isimlendirilmektedir. Ölçek Stamm (2005, 2010; akt. Kırılıoğlu ve Başer ,2020, s.2565) tarafından yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Araştırmalarda bu üç ölçeğin maddeleri karışık olarak kullanılmaktadır. Ancak ölçeklerin birbiri ile ilişkisi yoktur. Bu nedenle ölçekten alınacak toplam puan bulunmamaktadır. Karışık olarak tek bir çatı altında kullanılmalarına rağmen her bir ölçeğin kendine ait puanı bulunmaktadır. Mesleki tatmin ifadeleri 3, 6, 12, 16, 18, 20, 22, 24, 27 ve 30. maddelerini kapsamaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça mesleki tatminin de arttığı belirtilmektedir. Tükenmişlik

ifadeleri 1, 4, 8, 10, 15, 17, 19, 21, 26 ve 29. maddelerini kapsamaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça tükenmişliğin de arttığı belirtilmektedir. Eş duyum yorgunluğuna ilişkin ifadeler 2, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 23, 25 ve 28. maddelerini kapsamaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça eş duyum yorgunluğunun da arttığı belirtilmektedir. Ölçekteki 1, 4, 15, 17 ve 29. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek 6'lı likerttir. Ancak 0-5 arasında derecelendirilmektedir. 0 rakamı hiçbir zaman anlamına gelmekte iken 5 rakamı ise çok sık anlamına gelmektedir. Mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğuna ait Cronbach Alpha değerleri sırasıyla 0.87; 0.72 ve 0.80 olarak bulunmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu(III. Bölüm): Verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcılara 11 adet soru ve farklı alt sorular yöneltilmiştir. Görüşme formu oluşturulurken katılımcıların duyu ve düşüncelerini esas almak ve araştırmaya uygunluk amaçlanmıştır (Krysi ve Finn, 2015, s.193). Araştırmada katılımcıların deprem deneyimleri ve bu deneyimlerin psikososyal etkileri hakkında derinlemesine bilgi toplamak amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sorularına yanıt vermek amacıyla hangi istatistiksel tekniklerin yapılacağına karar vermek için öncelikle kayıp değerler ve uç değerler incelenmiştir. Olumsuz maddeler (1, 4, 15, 17 ve 29) ters kodlanmıştır. Veri setinde kayıp değer olmadığı görülmüştür. Uç değer incelemesi yapılmıştır. Tek değişkenli uç değerler için ölçeğe ait puan Z standart puanına çevrilmiş ve -3 ile +3 aralığı dışında kalan 1 kişiye ait değerler veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerler temizlendikten sonra 105 kişiye ait veri ile analizlere devam edilmiştir. Verilerin normal dağılım varsayımını karşılama durumunu test etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınmıştır. Normallik testi sonucu Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Ölçeklere ilişkin normallik testi sonuçları

Ölçek/boyut	n	\bar{X}	S	Min – Max	Çarpıklık	Basıklık
Yaşam Kalitesi Toplam	105	78.24	14.25	45 – 109	-.03	-.49
Mesleki Tatmin	105	31.72	10.47	10 – 50	-.07	-1.06
Tükenmişlik	105	23.26	5.61	7 – 35	-.30	.44
Eşduyum Yorgunluğu	105	23.26	7.43	10 – 44	.44	-.27

*p<0.05

Çarpıklık ve basıklık değerleri ve histogram grafikleri de incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine göre yaşam kalitesi toplam puanları (çarpıklık = -.03 ve basıklık = -.49), mesleki tatmin (çarpıklık = -.07 ve basıklık = -1.06), tükenmişlik (çarpıklık = -.30 ve basıklık = .44) ve eşduyum yorgunluğu (çarpıklık = .44 ve basıklık = -.27) alt faktörleri normal dağılım göstermektedir (Tablo 1).

Katılımcıların Yaşam Kalitesi Ölçeği ve alt boyutlara ilişkin puanların değerlendirilme düzeylerini tespit etmek amacıyla [(Son kategori – İlk kategori)/Kategori sayısı] formülü kullanılmış ve kategoriler adım hesabı olarak belirlenmiştir. Formülde ölçek ve boyutlar için değerler yerine yerleştirildiğinde $(5-1)/6 = 0.83$ değeri bulunmuştur ve ne anlama geldikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşam Kalitesi Ölçeği ve alt boyutlarının (Mesleki Tatmin, Tükenmişlik, Eşduyum Yorgunluğu) ortalama puanları için değerlendirme ölçütleri

\bar{x}/k	Karar
0 - 0.83	Hiç yok
0.84 - 1.67	Çok düşük
1.68 - 2.50	Düşük
2.51 - 3.33	Orta Düzey
3.34 - 4.17	Yüksek
4.18 - 5.00	Çok yüksek

k: madde sayısı

Tablo 2’ye göre Yaşam Kalitesi Ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının hiç ile çok yüksek arasında derecelendirildiği ifade edilebilir.

Nicel verilerin analizinde betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum), İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) hesaplanmıştır ve çoklu karşılaştırma için Post-Hoc analizlerinde LSD kullanılmıştır. Nicel verilerin analizi için SPSS v. 26 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise MAXQDA yazılımı kullanılarak içerik analizi yapılmış olup tematik kodlama yöntemi uygulanmıştır. Bu analizler, araştırmanın sorularına ve hipotezlerine cevap bulmak için katılımcıların deneyimlerini ve yanıtlarını kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanımıştır.

Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğini artırmak için çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle, Etik Kurul Onayı ve katılımcılara yönelik açık bilgilendirme süreci araştırmanın etik standartlara uygunluğunu sağlamıştır. Karma yöntem yaklaşımının kullanılması, elde edilen bulguların birbirini doğrulamasını ve böylece araştırmanın kapsamlılığını ve güvenilirliğini artırmıştır. Veri toplama ve analiz süreçlerinde kullanılan yöntemlerin detaylı açıklamaları, araştırmanın şeffaflığını ve tekrarlanabilirliğini desteklemektedir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

Bu araştırma, depreme doğrudan maruz kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) meslek elemanlarının psikososyal durumlarının yeniden çalışma sürecine etkisi üzerine odaklanmaktadır. Araştırmanın temel amacı, bu kişisel ve profesyonel etkileşimleri anlamak ve değerlendirmektir. Bu bağlamda nicel hipotez “Depreme doğrudan maruz kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı personelinin deprem deneyimlerinin ve bu deneyimlerin psikososyal etkilerinin, işe dönüş süreçleri üzerindeki etkisinin anlaşılması ve açıklanması amacıyla, bu bireylerin yaşadıkları olayları, hissettikleri duyguları ve karşılaştıkları zorlukları derinlemesine incelemek.”

Tablo 3: Araştırmanın Hipotezleri ve Alt Hipotezleri

H1	: Katılımcıların Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (ÇYKÖ) düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.
H1a	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1b	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1c	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri medeni hallerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1d	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1e	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1f	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri ortalama aylık gelirlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1g	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri algıladıkları ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1ğ	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri çalışma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
H1h	: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri branşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Hatay İli içerisinde yaşayan, 6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş merkezli (7.8 ve 7.6 büyüklüğünde) depreme doğrudan maruz kalan ve deprem sonrasında Hatay ilinde çalışmaya devam eden ASHB meslek elemanları oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini depreme doğrudan maruz kalmış ve deprem sonrası süreçten bu yana Hatay İli içerisinde, ASHB'ye bağlı kuruluşlarda meslek elemanı olarak görev yapmakta olan 263 meslek elemanlarından; deprem sonrası süreçte 52 meslek elemanının başka şehre geçici görevlendirme ya da tayin yoluyla gitmesi sebebi başta olmak üzere araştırmaya katılım sağlayacak gönüllü personel sayısının yüksek olmaması sebebi ile yalnızca 105 meslek elemanlarının gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma evreninin Hatay ili seçilme sebebi araştırmacının Hatay ASHB'ye bağlı Defne Sosyal Hizmet Merkezinde, yaklaşık 2 yıldır Aile Sosyal Destek Uzmanı(Sosyal Çalışmacı) olarak görev yapıyor olması nedeniyle bu ildeki katılımcılara ulaşımının daha kolay olmasıdır.

Araştırmanın nitel analiz kısmında katılımcılar "K" olarak kodlanmıştır. Burada katılımcı profilini araştırma etiğine uygun bir şekilde anonimleştirerek tanıtmak amaçlanmıştır. K ile ifade edilen katılımcıların; katılım sayısı, cinsiyet ve yaş bilgilerine sırasıyla parantez içerisinde yer verilmiştir.

Araştırmaya katılım ölçütleri:

- 06 Şubat tarihli depremlere doğrudan maruz kalmak,
- Deprem sonrası süreçte işe dönüş sağlamış olmak,
- Hatay İli ASHB'ye bağlı kuruluşlarda meslek elemanı olarak çalışıyor olmak,
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olmaktır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırmanın kapsamı, katılımcıların demografik özellikleri ile, depreme maruz kalma sürecinde oluşan psikososyal durumlarının deprem sonrası işe dönüşlerine etkisinin belirlenmesidir.

Araştırmanın örneklem kapsamı Hatay İli ASHB'ye bağlı kuruluşlarda çalışan ve depreme doğrudan maruz kalan meslek elemanlarıdır.

Gerçekleştirilen bu araştırmada sınırlılıklar/karşılaşılan güçlükler aşağıda şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırmanın Hatay ili içerisinde depreme doğrudan maruz kalan ASHB meslek elemanları ile sınırlı olması.
- Araştırmadan elde edilen verilerin, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının özellikleriyle sınırlı olması.
- Veri toplama sürecinde ulaşılan meslek elemanlarının deprem sonrası süreçte yaşadıklarını ifade ederken özellikle çalışanlar için psikososyal destek eksikliği başta olmak üzere çalıştıkları kuruluşlarda işe dönme süresinde yaşadıkları sorunları ifade etmekte güçlük çekmeleri, sorulara yanıt vermekte kurumsal bir baskı hissetmeleri.
- Deprem etkilerinin hala devam ediyor olması ve bu etkilerin sürekli konuşuluyor olmasından rahatsızlık duyan meslek elemanlarının olması.
- Karma araştırmanın nicel kısmında anket sorularını okumak ve cevaplamakta 45 yaş üzeri meslek elemanlarının görme problemi sebebi ile zorluk çekmesi.
- Deprem sonrası süreçte 52 meslek elemanının başka şehre geçici görevlendirme ya da tayin yoluyla gitmesi sebebi başta olmak üzere araştırmaya katılım sağlayacak gönüllü katılımcı bulmakta zorluk çekilmesi.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde afetlere ilişkin tanım ve yaklaşımlardan bahsedilerek, afetin etkileri, afet yönetimi konularında bilgi verilmiştir. Ardından Türkiye’de afetler, afetlerde sosyal hizmet gibi alt başlıklarla araştırma kapsamında literatüre yer verilmiş olup sosyal hizmetin temel yaklaşımlarından olan krize müdahale ve güçlendirme yaklaşımı ile ilgili bilgilere yer verilerek afet çalışanlarına yönelik destek hizmetlerinden bahsedilmiştir.

1.1. Afetlere İlişkin Tanım ve Yaklaşımlar

Afetler, geniş çaplı yıkıma, duygusal kayıplara, fiziksel yaralanmalara ve sosyal yapıların zarar görmesine neden olan olaylardır. Bu olaylar arasında depremler, kasırgalar ve sel gibi doğal afetler; nükleer sızıntılar ve kimyasal kirlilik gibi teknolojik felaketler; ulaşım kazaları ve yapıların çökmesi gibi insan hatası sonucu meydana gelen kazalar yer almaktadır. Ayrıca, terör saldırıları ve savaşlar gibi şiddet eylemleri de afet olarak değerlendirilmektedir. Afetler, yaşadığımız çevreye doğrudan veya dolaylı bir etki yapabilir ve günlük yaşamımızı derinden etkilemektedir. Afetler, "Ekolojik dengeyi alt üst ederek can ve mal kaybına neden olan, toplumun normal yaşam düzenini kesintiye uğratan ve toplumun kendi başına üstesinden gelemeyeceği kadar büyük bir dış yardım ihtiyacı doğuran olaylar" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, afetin sadece meydana gelen olayın kendisi değil, aynı zamanda olayın yol açtığı sonuçlara odaklanmaktadır. Afetler, etkiledikleri topluluklarda maddi ve manevi kayıplara yol açar, sosyal ve ekonomik düzeni bozar ve genellikle bölgesel, ulusal veya uluslararası düzeyde yardım ve müdahale gerektirmektedir. Bu tanımlar, afetlerin yalnızca fiziksel yıkımları değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yapılara da etkilerini ve toplulukların bu etkilerle nasıl başa çıkmaya çalıştığına dair geniş bir perspektif sunmaktadır. (Akdur, 2001, s.25). Afetler, doğal veya insan yapımı olaylar olarak, toplumların yaşam düzenini büyük ölçüde bozabilir, geniş çaplı yıkıma, ciddi maddi ve manevi zararlara yol açabilmektedir. Bu tür olaylar, insanların günlük yaşamlarını kesintiye uğratarak, sosyal ve ekonomik kayıplara neden olur ve genellikle toplulukların kendi kaynaklarıyla başa çıkabileceklerinden daha büyük zorluklar yaratmaktadır. Bu bağlamda, bir afetin tanımı, etkilenen toplulukların kendi başlarına çözüm üretmekte yetersiz kaldıkları ve dışarıdan yardım gereksinimleri olduğu

durumları kapsar. Akdur (2001, s.25)'un belirttiği gibi, bir durumun afet olarak kabul edilmesi için dışarıdan yardım ihtiyacının belirgin olması gerekmektedir.

Ergünay (1996, s.263) ise afeti, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara sebep olan, toplulukların normal hayatını ve faaliyetlerini durduran ya da kesintiye uğratan, doğal, teknolojik veya insan yapımı kökenli olaylar olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, bir afetin insanların yaşamındaki normal akışı nasıl bozduğunu ve toplulukları nasıl etkilediğini vurgulamaktadır.

Her iki tanım da afetlerin, sadece meydana gelen olayların ötesinde, bu olayların neden olduğu geniş çaplı sonuçlara odaklanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu, afetlerle başa çıkmak ve toparlanma sürecini yönetmek için sosyal hizmet müdahalelerinin önemini öne çıkarmaktadır. Afet durumlarında sosyal hizmet, yaşanan olayın çeşitli nüfus gruplarında meydana getirdiği can kayıpları, yaralanmalar, sosyal ve ekonomik kayıplar gibi sonuçlara dikkat ederek müdahale planlaması, uygulaması ve değerlendirmesi yapmakta olup bu yaklaşım, afetten etkilenen bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamayı amaçlamakta ve toparlanma sürecinin temelini oluşturmaktadır (Tuncay, 2004, s.22-34).

1.1.1. Afet ve Afet Türleri

Afetler, doğal ve insan kaynaklı olaylar olarak, insanların yaşamlarını ve çevrelerini derinden etkileyebilmekte olup genellikle kontrol edilemez ve öngörülemez olup, geniş çaplı yıkım ve hasara neden olabilmektedirler. Afet tanımı, geniş yerleşim alanlarının, büyük insan topluluklarının ve diğer canlıların zarar görmesini içerir. Türkiye gibi afet riski yüksek olan ülkelerde, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) gibi kurumlar, afetle mücadele ve yönetim konusunda önemli rol oynamaktadır. Bu kurumlar, afetlere hazırlık ve afet sonrası müdahale konularında eğitimler ve koordinasyon sağlamaktadırlar. Afetlerin nedenleri, doğal olaylar (depremler, yangınlar, seller, erozyonlar, kuvvetli yağışlar, çığlar) ve insan kaynaklı durumlar (fabrika yangınları, kimyasal patlamalar, maden kazaları, savaşlar, terör olayları) olarak ikiye ayrılabilir. Ancak, afetlerin değerlendirilmesinde asıl önemli olan, nedenlerinden ziyade, etkiledikleri insanların sayısı ve yaşadıkları durumdur. Bu perspektif, afet yönetimi ve müdahale çalışmalarının önceliklerini belirlemede kritik bir öneme sahiptir. Afet farkındalığı eğitimleri, toplumun afetlere karşı hazırlıklı

olmasını sağlamak ve afet sonrası iyileşme süreçlerini hızlandırmak için gereklidir. Bu eğitimler, afetlerin ekonomik, sosyal ve ekolojik sonuçlarının yanı sıra, toplumun yaşam düzeninin nasıl bozulduğunu ve yerel halkın bu büyük çaplı olaylarla nasıl başa çıkamadığını anlamak için önemlidir. Böylece, kişiler ve kurumlar, afetlere karşı daha dirençli hale gelebilir ve afet sonrası toparlanma süreçlerinde daha etkin rol oynayabilmektedirler. Afet yönetimi, bu bağlamda, afetlere karşı hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerini kapsayan geniş bir alandır ve toplumun tüm kesimlerinin katılımını ve iş birliğini gerektirir (Seyyar ve Yumurtacı, 2016, s.5). Tabii çevrede insanlar tarafından faydalanılan kaynaklar, madenler ve elementler bulunmakla birlikte, yeterli önlemler alınmadığında büyük hasarlara ve kayıplara neden olabilecek kontrol edilemeyen doğal olaylar da mevcuttur. Doğal afet riski, alınan önlemlere bağlı olarak azalabileceği gibi, eksik veya yanlış tedbirler sonucunda ciddi şekilde artabilmektedir. Bu nedenle, doğal afetlerin sadece 'doğal' oldukları gerekçesiyle göz ardı edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Aynı yoğunlukta gerçekleşen bir depremin, farklı yerleşim yerlerinde değişen hasar seviyelerine ve insan kayıplarına neden olması, bu durumun doğal olayın kendisinden çok, söz konusu risklere karşı alınan önlemlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. İnsan etkinliklerinin ve doğaya olan etkilerinin bazı doğal olayları tetikleyebileceği düşünüldüğünde, risk değerlendirmelerinin ve alınacak önlemlerin dikkatli bir şekilde planlanması büyük önem taşımaktadır. Doğaya olan müdahalelerin asgari düzeyde tutulması gerekmektedir, zira bu tür müdahaleler, risklerin artmasına neden olabilmektedir (Kırıkkaya, Oğuz Ünver ve Çakın, 2011, s.28). Afet durumlarında direnç, bireysel özellikler ve çevresel faktörler ile yakından ilişkilidir. Toplum, doğa ve yapısal çevre arasındaki etkileşim, afetlere karşı doğal olarak gelişen bir direnç ve beklenen zayıflıkların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu karmaşık yapı, beklenmedik olaylar karşısında bireyin veya toplumun korunma ve iyileşme kapasitesini, olayın şiddetiyle birlikte, risk ve felaket olasılıklarını tanımlamaktadır (Cutter vd., 2008, s.598–606). Afetlerin olumsuz etkilerini yönetebilme kapasitesi, direnç düzeyi ve gücü ile doğrudan bağlantılıdır. Direnç kapasitesinin aşıldığı durumlarda, afetlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisi, yaşanan olayın şiddetine göre değişkenlik göstermektedir. Kişisel ve toplumsal düzeyde koordineli eylem ve planlamanın yanı sıra, teknik ve psikolojik önlemlerin alınması, direnç gücünü artırıcı temel faktörlerdendir (Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017, s.2). Çoğu kent ve şehir, tarım alanlarına yakınlığı, ulaşımın

kolaylığı ve iklimin elverişliliği gibi sebeplerle taşkın ovalarına kurulmuştur. Bu yerleşim yerleri, yakındaki akarsuların sunduğu yaşamsal kaynaklardan, tarımsal sulamadan, sanayi ve taşımacılık için su kullanımından yararlanır. Ancak, kentsel alanlardaki beton ve asfalt gibi su geçirmez yüzeyler, yağmur suyunun toprağa sızma oranını azaltır ve suyun hızlı bir şekilde uzaklaştırılmasını engellemektedir. Bu durum, özellikle şiddetli yağışlarda hem yağmur sularının hem de akarsuların taşkın yapmasına ve sel oluşumuna yol açmakta olup su baskınları ve seller, hızları, yoğunlukları ve miktarlarına bağlı olarak, kentsel ve tarımsal alanlarda maddi zararlara, altyapı hasarlarına ve bazen de insan kayıplarına neden olmaktadır. Ayrıca, yerleşim yerlerinin genişlemesi sel ve taşkın risklerini daha da artırmaktadır (Tingsanchali, 2012, s.25-37).

1.1.2. Afetin Etkileri

Doğal afetlerin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda önemli siyasi etkileri ve sonuçları da bulunmaktadır. Afet durumları; dönüm noktaları, kritik eşikler ve tarihsel anların belirlenmesine neden olabilmektedir. Afetlere karşı alınan önlemler, hızlandırılmış bürokratik işlemler ve hasar kontrolü gibi stratejiler, kötü sonuçları önlemeye yardımcı olabilmektedir. Küresel iletişim ve koordinasyonu artırarak, kamu sektörü dışındaki kaynaklardan alınan profesyonel yönetim hizmetleri, afet yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin; Hint Okyanusu'nda olası tsunamilere karşı alınan önlemler veya Katrina Kasırgası sırasında uygulanan afet izleme ve yönetim stratejileri gibi özel sektörden alınan hizmetler, kaynakların daha verimli kullanımını ve hızlı tepki verme kapasitesini sağlamaktadır. Afetler, toplumların ve devletlerin tarihinde belirleyici rol oynayarak, siyasi sistemlerde değişikliklere sebep olabilir. Örneğin, 1985'te Meksika Şehrinde ve 1972'de Nikaragua'da meydana gelen depremler, siyasi yapı ve politikalarda önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu tür afetler, hem yerel hem de ulusal düzeyde siyasi ve toplumsal yapıda yeniden düzenlemeleri tetikleyerek yeni politikaların oluşumuna ve uygulanmasına zemin hazırlayabilmektedirler (Pelling ve Dill, 2010, s.21-37). Afetlerin sınıflandırılması ve boyutunun belirlenmesi, neden oldukları doğrudan ve dolaylı etkiler üzerinden yapılmaktadır. Bu etkiler arasında ölümler, yaralanmalar, sakatlanmalar, fiziksel hasarlar ve maddi-manevi kayıplar yer alır. Bu tür kayıplar ve

zararlar içerisinde, insan hayatının kaybı, afetlerin şiddetini belirlemede en önemli ölçütlerden biridir. Bu yaklaşım, afetlerin neden olduğu ölüm sayısını ön plana çıkararak, afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde temel bir kriter olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Bu sınıflandırma, afetlere müdahale ve sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının önceliklerini belirlemede ve gerekli kaynakların dağılımında kritik bir rol oynamaktadır (Erkal ve Değerliyurt, 2009, s.147-164). Afetlerin etkilerini belirleyen faktörler arasında bir dizi değişken ön plana çıkar. Bu değişkenler, afetin kendisinin doğası ve insan topluluklarının bu afetlere maruz kalma şekliyle ilgilidir. İlk olarak, afetin fiziksel büyüklüğü ve çevresel üzerindeki etkisi, afetin yıkım gücünü belirlemektedir. İkincisi, insan yerleşim alanlarının afet merkezine olan yakınlığı, etkilenme derecesini etkilemektedir. Etkilenen bireylerin ekonomik durumu da, afet sonrası toparlanma kapasitesi üzerinde belirleyici bir faktördür. Bölgedeki nüfus yoğunluğunun artması, potansiyel zararın ve riskin büyüklüğünü artırmaktadır. Riskli bölgelerde, özellikle maden ve sanayi tesislerinin bulunması, afetlerin etkilerini daha da kötüleştirebilir. Doğal habitatların bozulması ve çevre sistemine zararlı müdahaleler, afetlerin etkilerini artırabilirken, toplumun afetlere hazırlıklı olma kapasitesi ve bu konuda genel bir bilincin oluşması, zararları minimuma indirebilir. Eğitim ve bilinç düzeyi düşük topluluklar, afetlere karşı daha savunmasızken, iyi hazırlıklı toplumlar ve devletler, afetlerin olumsuz etkileriyle daha etkili bir şekilde başa çıkabilmektedir. Bu faktörlerin anlaşılması, afet risk yönetimi ve afetlere müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde kritik öneme sahiptir. Afetlerin neden olduğu ölüm ve yaralanmalar, acil müdahale gerektiren durumlar oluşturarak, zararların önlenmesi ve daha fazla büyümesinin engellenmesi için hızlı ve etkili kararların alınmasını zorunlu kılmaktadır. (Erkal ve Değerliyurt, 2009, s.147-164).

1.1.3. Afet Yönetimi

Afet yönetimi, teknik, sosyal ve çevresel sistemlerin risk yönetimi ile entegre edildiği kompleks bir alanı ifade etmektedir. Küresel dinamikler, iletişim ağlarının genişlemesi, ticaret hacimlerinin artması ve toplumsal dengesizlikler gibi faktörlerle iç içe bir yapıda işlemektedir. Bu alan, farklı yönetim sistemleri arasındaki çeşitliliği yönlendirmek, çok katmanlı çalışma prensiplerini benimsemek ve tehditlerin ve acil

durumların doğasına uygun esnek yapıları desteklemek zorundadır. Afet yönetimi, aynı zamanda, siyasi yönetimle uyum içinde olmalı ve genel yönetim stratejilerine entegre bir şekilde çalışmalıdır. Örneğin, ABD'deki Katrina Kasırgası sırasında yaşanan yönetim ve koordinasyon eksiklikleri, ciddi zorluklara ve mağduriyetlere neden olmuş, bu durum afet yönetimindeki zafiyetlerin sonuçlarını gözler önüne sermiştir (Tierney, 2012, s.341). Devlet ve sivil toplum ilişkileri, ekonomik yapılanma ve toplumların geçirdiği dönüşümler, afet yönetimi üzerinde belirgin etkilere sahip olabilir. Etkili afet yönetimini incelemek amacıyla kullanılacak çeşitli metotlar bulunmaktadır; bu genişleyen araştırma alanında, yönetişimin etkinliğine ve uzun vadeli dayanıklılığa nasıl katkıda bulunduğu dair derinlemesine analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun, afet durumlarına karşı daha iyi bir şekilde hazırlamak için, afet yönetimi süreçlerinin detaylı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Afet yönetimi kapsamında, doğal ya da insan kaynaklı olası afetlerin önceden belirlenmesi, buna yönelik hazırlıkların yapılması ve mümkünse bu afetlerin önlenmesi çalışmaları ön plana çıkar. Afet durumlarında, insan ve kaynak koordinasyonu, kurumlar arası iş birliği, iletişim ve bilgi akışının sağlanması gibi unsurları içeren kapsamlı bir süreç yönetimi gereklidir (Tuncay, 2004, s.4). İnsanlık, günümüz teknolojisine rağmen, büyük ölçekli doğal olayları ve depremler veya fırtınalar gibi afetleri önleme konusunda sınırlı yeteneklere sahiptir. Bu tür olaylara müdahale etme veya anında çözüm üretme kapasitemiz oldukça kısıtlıdır. Afetlerden korunmanın en etkili yolları, afet öncesi dönemde tahminleme ve hazırlık süreçlerini geliştirmek, bilimsel araştırmalar ve deneylerle korunma yöntemleri ve araçlarını ilerletmek, afetlere dirençli yapılar ve şehirler kurmak ve önceden planlanmış yönetim stratejileri oluşturmak olarak öne çıkmaktadır. "Afet Yönetimi" kavramı, doğal afetler başta olmak üzere, afetlerin analiz edilmesi, tanımlanması ve sistematik olarak ele alınması, en az zararla atlatılmasını sağlayacak çalışmaların bütününe ifade etmektedir. Bu yönetim sürecine eşlik eden "Risk Yönetimi", erken algılama, uyarı ve koruma faaliyetlerini kapsamaktadır. Afet sonrası hasarın azaltılması, güçlendirme çalışmaları gibi konular ise "Kriz Yönetimi" kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, afet yönetimi; afet öncesi, sırası ve sonrası durumları kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2009, s.151).

1.1.4. Türkiye’de Afetler

Yerkabuğunun hareketleri sonucunda meydana gelen depremler, Türkiye’de tarihsel olarak büyük can kayıpları, maddi hasarlar ve yıkımlara sebep olmuştur. Son yüzyılda Türkiye’de 120.000’den fazla insan depremler sonucu hayatını kaybetmiştir. Türkiye’nin altyapısal ve eğitim/planlama alanlarındaki yetersizlikler, ölüm oranlarının yüksek olmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye, deprem sonrası yaşanan can kayıpları ve yapısal hasarlar açısından Japonya gibi ülkelerle karşılaştırıldığında daha ağır sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadır. Eğitimdeki eksiklikler, malzeme ve yapı kalitesindeki yetersizlikler, deprem koşullarının göz ardı edilmesiyle gelişen plansız kentleşme, bu olumsuz sonuçların ana nedenlerindedir. Türkiye’nin %92’si deprem riski taşıyan bölgeler içinde yer almakta ve nüfusun %95’i deprem riski altında yaşamaktadır. Son yıllarda Türkiye’de yaşanan önemli depremler arasında 1992 Erzincan, 1999 Gölcük ve Düzce, 2011 Van depremleri bulunmaktadır. Depremler haricinde, özellikle Karadeniz kıyıları olmak üzere, Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde yoğun yağışlara bağlı olarak sıkça sel felaketleri de yaşanmaktadır (Tuncay, 2004, s.6).

1.1.5. Afetlerde Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin iyilik halini geliştirme, sorun çözme ve adaptasyon becerilerini güçlendirme amacı güden, insanların ihtiyaçlarına yönelik çözümler üretip onları kaynaklarla bir araya getiren ve sosyal politikaların şekillendirilmesine katkı sunan, sistemli ve programlanmış yardım hizmetlerinin bütünüdür (Acar, 2003, s.1-19). Afet müdahalesinde yer alan profesyoneller arasında, bireylerin olumsuz deneyimlerle başa çıkabilmesine destek olan sosyal hizmet uzmanlarının, psikoeğitim, danışmanlık ve bireysel veya grup temelli psikolojik destek sağlama konularında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Attepe Özden, 2015, s.191).

Özellikle afet müdahaleleri alanında etkin olabilmek için sosyal hizmet profesyonelleri yeterli zamana, kaynaklara ve mesleki gelişim olanaklarına ihtiyaç duymaktadır. Destekleyici ortamlar sağlamak, afetlerle mücadelede kritik bir öneme sahiptir. Dayanıklılık, sürekli bir başa çıkma durumu olmamalı, aynı zamanda zorluklarla mücadelede destekleyici mekanizmaların varlığını da içermelidir (Grant ve Kinman, 2014, s.16). Organizasyonel desteğin, afet çalışanlarının psikolojik dayanıklılığını artırma ve zor durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olma noktasında

hayati bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu destek, duygusal zorlukların yönetimi ve tükenmişlikten korunma konusunda da büyük önem taşımaktadır (Grant ve Kinman, 2014, s16).

Ruh sağlığı uzmanları için, afetler sırasında ve sonrasında psikososyal becerilerini geliştirmeye yönelik psikolojik eğitimler ve grup çalışmalarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu grup çalışmaları, stres altında yaşanan deneyimlerin paylaşılması, olaylar hakkında düşünce ve duyguların revize edilmesi, profesyonel müdahale yöntemlerinin tartışılması fırsatını sunmaktadır (Tuncay, 2004, s.30). Katılımcılar, bu etkinlikler aracılığıyla, kendilerinde gözlemleyebilecekleri fiziksel ve psikolojik tepkileri tanıma, duygularını ifade etme, etkili başa çıkma yöntemleri kazanma ve daha önce başarıyla uyguladıkları stratejileri fark etme şansı bulmaktadırlar. Özellikle 1999 Marmara ve Düzce depremleri sırasında görev yapan ve afet travması yaşayan çalışanların, grup çalışmalarından önemli faydalar elde ettiği görülmüş olup travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve depresyon gibi psikolojik durumların önlenmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Aktaş, 2003, s.37).

1.1.5.1. Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları

Depremler gibi büyük felaketler, etkiledikleri insanların hayatlarını her açıdan derinden sarsmaktadır. Bu tür afetlerde hayatta kalanlar, sadece ekonomik ve sosyal çöküşle yüzleşmekle kalmaz, aynı zamanda fiziksel sağlık ve psikolojik bütünlükleri de zarar görmektedirler. Afetler, önceden var olan sorunları daha da karmaşık hale getirerek bireysel çabalarla üstesinden gelinmesi zor durumlar ortaya çıkarmaktadır. Sosyal Hizmet, insanların sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ve durumlarını iyileştirmeye odaklanan bir alan olduğundan, afet durumlarında aktif rol alması hem doğru hem de zorunludur (Tuncay, 2004, s.23).

Afetler, en yakın çevreden bütün bir bölgeye kadar geniş bir etki alanına sahiptir ve sosyal hizmet müdahaleleri bu geniş kapsamı göz önünde bulundurarak yapılandırılmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, afet öncesi, sırası ve sonrasında kapsamlı bir planlama ve süreç yönetimi yürütmelidir. Bu çalışmalar, afet öncesi hassas grupların takibi, afet sırasında destek ihtiyacı olanların korunması ve afet sonrası iyileştirme faaliyetlerini içermektedir. Sosyal hizmetler, saha çalışmalarını ve

geleceğe yönelik planlamaları içeren dinamik ve çok yönlü bir yaklaşımı beraberinde getirmektedir (Seyyar ve Yumurtacı, 2016, s.5).

Psikososyal destek hizmetleri, afet sonrası bireylerin ve toplulukların normal yaşantılarına dönmelerine yardımcı olur. Bu hizmetler, bireysel ve toplumsal iyilik hali üzerinde odaklanarak geniş bir perspektifle, geleneksel psikolojik danışmanlık hizmetlerinden farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Kişilerin ve toplulukların karşılaştıkları zorlukları anlamak ve çözmek için yasal çerçeveye hakim, risk önleme ve koruma yeteneğine sahip geniş kapsamlı bir hizmet içermektedir (Aydın, 2012, s.3).

1.1.5.2. Kriz Müdahalesi

Afetler, kişilerin yaşamlarında ani ve beklenmedik değişiklikler yaratarak bu durumun sosyal hizmet pratiğinde krize müdahale yönteminin kullanılmasını yaygın bir yaklaşım haline getirmektedir. Demiröz (2003, s.85-98)'e göre kriz, bireyi strese sokan ani bir denge bozukluğu olarak tanımlanmaktadır, fakat bireyin bu stresi hafifletme çabaları yetersiz kalmaktadır. Birey, çözümsüz durumlarla karşı karşıya kaldığında, günlük işlerinde aksaklıklar, fiziksel belirtiler ve aşırı endişe ya da intihar düşünceleri gibi durumlarla mücadele ederse, bu bir kriz durumu olarak kabul edilmektedir.

Kriz müdahalesi, bireylerin afet öncesi normal rutinlerine olabildiğince hızlı bir şekilde dönmelerini desteklemektedir. Kriz anında bireyler genellikle ne yapacaklarını bilemezler ve rehberliğe açık hale gelirler, bu da sosyal hizmet uzmanlarının aktif ve yönlendirici bir role bürünmelerini gerektirmektedir.

Aktaş (2003, s.37-44)'a göre, kriz müdahalesi, kısa vadeli, planlı bir yaklaşımdır ve psikolojik ilk yardım olarak tanımlanabilmektedir. Bireylerle ve ailelerle çalışmaların yanı sıra, benzer deneyimler yaşayan çocuklar, ergenler, kadınlar ve yaşlılar için destek grupları bu müdahale yöntemiyle fayda görebilmektedirler.

Öncelikle bireyin yaşadığı olayın anlamını ve etkilerini kavramak, karşılaşılan sorunu analiz etmek ve bireyin kontrol duygusunu güçlendirmek önemlidir. Bireyin travmatik duruma ilişkin düşüncelerini ve duygularını anlamak, gelecek üzerindeki etkilerini değerlendirmek önem taşımaktadır. Kriz durumları stresli olabilmekle birlikte destekleyici bir çevrenin varlığı birey üzerinde olumlu bir etki

yaratabilmektedir. Bu süreçte, bireyin çevresinden alabileceği destekler ve geçmişteki başa çıkma yöntemleri üzerine tartışmalar yapılmaktadır.

Kriz müdahalesinin temel amacı, bireyi eski veya benzer rutinlerine en kısa sürede geri döndürmek, kayıpları telafi etmese de iyileşmeyi ve hayata devam etmeyi sağlamaktır. Nihai hedef, bireyin durum üzerindeki kontrolünü artırmak, mevcut başa çıkma stratejilerini güçlendirmek ve çözüm odaklı adımlar atmasını desteklemektir. İnsanların yaşadıkları zorluklarla baş edebilme potansiyeli vardır, ancak tehdit olarak algılandığında işlevsel başa çıkma mekanizmaları devre dışı kalabilmekte ve bu da krizin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

1.1.5.3. Güçlendirme Yaklaşımı

Güç, bireylerin zorlu yaşam olaylarına karşı direnç gösterme, stres altında işlevselliklerini koruma, travma sonrası toparlanma, zorlukları avantaja çevirme ve çevresel sosyal destekleri etkili bir şekilde kullanabilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Greene ve Lee, 2002, s.182). Bu kavram, bir durumu kontrol altında tutabilme yeteneğiyle ilişkilendirilmektedir. Güçlendirme, bireylerin, grupların veya toplumların bir durum üzerinde daha fazla kontrol kazanmasını ifade etmektedir; bireyin güçlü yönlerini keşfetmeyi, yeni yetenekler kazanmayı, bireysel potansiyeli artırmayı ve toplum içindeki kaynakları aktifleştirmeyi kapsamaktadır.

Sosyal hizmet pratiği, tarih boyunca dezavantajlı gruplarla çalışarak onların mevcut kaynaklara erişimini kolaylaştırmayı, engelleri azaltmayı ve ihtiyaçlarını karşılayarak işlevselliklerini artırmayı amaçlamaktadır. Sosyal adalet, eşitlik ve insan hakları, sosyal hizmetin temel değerleri kabul edilmektedir. Sosyal hizmet profesyonelleri, bireyler, aileler ve gruplar (mikro düzeyde); formel gruplar ve organizasyonlar (mezzo düzeyde); ve daha geniş toplum grupları (makro düzeyde) ile çalışmaktadır. Sosyal Hizmet Uzmanları, danışanlarla yalnızca çözüm üretmekle kalmayıp aynı zamanda onlarla iş birliği yaparak sorunların üstesinden gelmelerine yardımcı olmaktadır. Bu, sorunlara geniş bir perspektiften bakılmasını sağlayarak birden fazla sistemin çözüme dahil edilmesine olanak tanımaktadırlar (Sheafor ve Horejsi, 2003, s.645).

Güçlendirme yaklaşımı, sosyal hizmette farklı danışan grupları için uygulanabilmektedir. Bu yaklaşım, danışanların eksikliklerine veya kusurlarına değil, onların güçlü yönlerine, yeteneklerine ve başarılarına odaklanmaktadır. Terapötik gelişim, bireyin kendi güçlü yanları üzerinden teşvik edilerek sağlanmaktadır. Her birey, aile, grup ve topluluk güçlendirilebilir; travmatik deneyimler büyüme fırsatları olarak görülebilir ve her ortam, faydalanılabilecek kaynaklarla doludur (Kondrat, 2014, s.49).

1.1.5.4. Afet Çalışanlarına Yönelik Destek Hizmetleri

Afetlerden kaynaklanan travma süreci boyunca, afet çalışanlarının güçlendirilmesi iyileşmenin ana hedefidir. Afet çalışanlarının kendi iyileşme süreçlerinde uzman ve yargıç rolünü üstlenmeleri gerekmektedir. Çevrelerinden alacakları tavsiyeler, destek ve sevgi önemli olmakla birlikte, profesyonel destek hizmetinin yerini tutmamaktadır. Güçlendirme sürecinde afet çalışanlarının kendi iç güçlerini yeniden kazanmaları, yalnızlık hislerini azaltmaları, seçeneklerini çoğaltarak çaresizlik hissini minimize etmeleri ve olaylara hakim olma yeteneklerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Afet çalışanları için düşünülen iyileşme sürecinde güvenli ortamın sağlanması ilk adım, hatırlama ve yas tutma işlemi ise ikinci aşamanın temelini oluşturmaktadır. Üçüncü ve son aşamada ise, normal yaşama yeniden bağlanmak önemli bir amacı temsil etmektedir. Afetler arasında koşuşturan afet çalışanları, görevleri nedeniyle insanların yaşadıkları ölüm, acı, çaresizlik, üzüntü gibi duygulara ve başarı ile başarısızlık hikayelerine tanıklık etmektedirler. Afet sonrası yaşanan bu deneyimler psikolojik sorunlara ve travma sonrası stres bozukluğuna (TSSB) yol açabilmektedir. Etkili başa çıkma yöntemlerini kullanamayan yardım çalışanları, profesyonel destek arayışına girebilmektedirler. Bu nedenle, afet çalışanlarının güçlendirilmesi üzerine yoğunlaşılmalıdır (Lee ve Henderson 1996, s.21-28). Yardım talebinde bulunan kişiler genellikle sorunlarla mücadele eden ve çözüm bulmakta zorlanan kişilerdir. Bu kişilerin yaşadıkları sorunlar üzerine odaklanırken, genellikle onların olumlu ve sağlıklı yönleri göz ardı edilmektedir. Bu durum, "yardım için yalnızca sorunun tanımlanmasının yeterli olduğu" düşüncesine dayanmaktadır. Ancak, yoğun iş temposu ve sınırlı zamanlar dahilinde, danışanların olumlu yönlerine dikkat etmek bazen ihmal edilebilir, bu da işin zorluğunu arttırmaktadır. Bu durumlar, destek

alan kişilerin desteği aldıktan sonra çoğu zaman görüş alanından çıkmasıyla daha da karmaşıklaşmaktadır. Genellikle, insanlar sorun yaşadıklarında yardım ararlar, yani yardım sağlayıcılar genelde yalnızca zor zamanlarda müdahale etme şansı bulurlar. Bu durumlar, profesyonellerde olumsuz bir bakış açısının ve tükenmişliğin pekişmesine yol açabilir (Lee ve Henderson 1996, s.21-28). Yapılan çalışmaların takdir edilmesi herkes için motivasyon kaynağıdır. Ancak, çalışanlar sıklıkla eleştiri ve şikayetleri de duymak zorunda kalmaktadırlar. Bazen, hizmet alan bireyler; teşekkür etmeyi gereksiz bulabilmekte, çalışanın aldığı ücretin yeterli bir karşılık olduğunu ve ekstra bir beklenti içinde olmamaları gerektiğini düşünebilmektedirler. İnsanlarla ilişki kurmak bazen çok zorlayıcı, üzücü ve stresli olabilmektedir. Örneğin; ölümcül bir hastalıkla ilgili bir hastayı bilgilendirmek veya bir yakınının ölüm haberini vermek gibi durumlar, duygusal olarak çok zorlanılacak işlerdendir. Araştırmalar, tıp öğrencilerinin en çok zorlandıkları deneyimin bu tür durumlar olduğunu göstermektedir. Deprem gibi felaketler sonrasında yaşanan kayıplar ve çaresizlikler de yardım çalışanlarını duygusal olarak sınamaktadır. Suçluluk hissi olmamasına rağmen, çalışanlar bu tür durumlar karşısında isyan ve öfke duygularını yönetmekte zorlanabilmekte; değişim sağlayamama hissi, kişilerin olumsuz duygular geliştirmesine neden olabilmektedir. Ruh sağlığı alanında çalışan ve dinlenmeye, tatil yapmaya hakkı olduğu halde bunları yapamayan çalışanlar benzer duygular yaşayabilmektedir. Bu tür çaresizlik durumları, çalışmanı öfke ve kızgınlık duygularına itebilmektedir ve bu da tükenmişlik riskini artırmaktadır (Lee ve Henderson 1996, s.21-28). Yardım talep eden bireylerin durumları, yardımın kalitesini ve miktarını etkileyebilmektedir. Örneğin kişisel ilişkilerde benzer değerlere sahip olduğumuz insanlarla zaman geçirmeyi tercih ederiz. Ancak iş ilişkilerinde bu bir seçenek değildir. Sürekli olarak talepkâr, anlatımı zor, talimatları uygulamayan, sabırsız ve sorun çıkaran kişilerle uğraşmak zorundaysanız, bu durum ideal bir tükenmişlik ortamı oluşturabilmektedir.

2. NİCEL BULGULAR

Tez kapsamında yürütülen araştırmada Hatay Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde görev yapan 105 meslek elemanı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular bölümünde, birinci başlık olarak katılımcıların demografik bilgilerini içeren tanıtıcı bulgulara yer verilmiştir. Burada katılımcı profilini araştırma etiğine uygun bir şekilde anonimleştirerek tanıtmak amaçlanmıştır. İkinci başlıkta, “Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği”ne verilen cevaplara dair frekans ve yüzde bilgileri yer almaktadır. Üçüncü başlıkta ise nitel verilerin bir araya getirilmesi söz konusudur.

2.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Araştırmaya katılan katılımcıların (n=105) dağılımı ve demografik özellikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları - I

Demografik Özellikler	Gruplar	n	%	Alt-Üst Değer
				Ort.± S
Yaş	28 ve küçük	26	24.8	33.7 ± 7.338
	29-33	35	33.3	
	34-39	22	21.0	
	40 ve büyük	22	21.0	
Cinsiyet	Kadın	65	61.90	
	Erkek	40	38.10	
Medeni Durum	Evli	58	55.20	
	Bekâr	47	44.80	
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Var	45	42.90	
	Yok	60	57.10	
Var ise çocuk sayısı (n=45)	1	14	31.11	
	2	27	60.00	
	3	1	2.22	
	4	2	4.44	
	5	1	2.22	
Yaşamın Geçirildiği Yer	Köy	15	14.30	
	Kasaba	4	3.80	
	İlçe	35	33.30	
	İl	33	31.40	
	Büyükşehir	18	17.10	
Yaşanılan Kişi	Tek başına	15	14.30	
	Ev arkadaşı ile	4	3.80	
	Çocuk/çocuklarla	1	1.00	
	Aile ile	64	61.00	
	Eş ile	19	18.10	
	Akrabalar ile	2	1.90	

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının 34 (± 7.34) olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 24-54 arasında değişmektedir. Yaş değişkeni bağlamında 29-33 yaş aralığındakilerin katılımcıların çoğunluğunu oluşturduğu belirlenmiştir. 28 ve daha küçük yaştaki katılımcıların oranı %24.8, 34-39 ve 40 ve daha büyük yaş aralığındakiler %21 oranına sahiptir. Araştırma kapsamına alınan katılımcıların %61,9'unu kadınlar, %38,1'ini erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında evli olanların oranı (%55,2), bekar olanların oranından (%44,8) yüksektir. Katılımcıların %42,9'u çocuk sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Çocuk sahibi olduğunu belirten katılımcıların (n=45) %60,0 bir, %31,1'inin iki çocuğu vardır. Katılımcıların çoğunluğu yaşamının büyük bir bölümünü ilçede geçirdiklerini belirtmiştir (%33.3). Bu oranı sırasıyla ilde geçirenler (%31.4), büyükşehirde geçirenler (%17.1), köyde (%14.3) ve kasabada (%3.8) geçirenler takip etmiştir. Katılımcıların %14.3'ü tek başına, %3.8'i ev arkadaşı ile, %1'i çocuğu/çocuklarıyla, %61'i ailesi ile, %18.1'i eşi ile, %1.9'u ise akrabaları ile yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 5: Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları - I

Demografik Özellikler	Gruplar	n	%	Alt-Üst Değer Ort.± S
Eğitim Durumu	Lisans	82	78.10	
	Yüksek lisans ve üstü	23	21.90	
Aylık Gelir	22.000 ve daha düşük	12	11.4	10.800-70.000
	22.001-26.000	45	42.9	
	26.001-30.000	35	33.3	27.279,05 \pm 7.642,25
	30.001-34.000	5	4.8	
	34.001 ve daha yüksek	8	7.6	
Gelir Yeterliliği	Yetersiz	48	45.70	
	Az yeterli	34	32.40	
	Kararsızım	9	8.60	
	Yeterli	13	12.40	
	Çok yeterli	1	1.00	
Branş	Çocuk Gelişimci/Öğretmen	10	9.5	
	Psikolog	14	13.30	
	Psikolojik Danışman	11	10.50	
	Sosyal Hizmet Uzmanı	52	49.50	
	Sosyolog	18	17.1	
Çalışma Süresi	5 yıl ve daha kısa	37	35.2	1-30
	6-11	44	41.9	
	12-17	10	9.5	8.835 \pm 7.267
	18-23	4	3.8	
	24 ve daha uzun	10	9.5	

Tablo 5’te katılımcıların yaklaşık dörtte üçünden fazlasının (%78,1) lisans, mezunu oldukları, %2.9’unun çocuk gelişimci, %6.7’sinin öğretmen, %13.3’ünün psikolog, %10.5’inin psikolojik danışman ve %49.5’inin sosyal hizmet uzmanı ve %17.1’inin sosyolog olduğu görülmektedir. Katılımcıların aylık gelirlerinin 10.800 TL ile 70.000 TL arasında değiştiği ve gelir ortalamalarının 27.279,05 TL ($\pm 7.642,25$) olduğu bulunmuştur. Gelir değişkeni çerçevesinde oran bazında sıralama 22.001 TL-26.000 TL (%42.9), 26.001 TL-30.000 TL (%33.3), 22.000 TL ve daha az, 34.001 ve daha yüksek ve 30.001 TL-34.000 TL aralığındaki gelire sahip olanlar şeklindedir. Katılımcılar arasında aylık gelirlerinin yetersiz olduğunu belirtenlerin oranı yüksektir (%45,7). Katılımcıların çoğunluğu sosyal hizmet uzmanıdır (%49.5). Sosyologlar katılımcıların %17.1’ini oluştururken psikologlar %13.3’ünü, psikolojik danışmanlar %10.5’ini, çocuk gelişimciler ve öğretmenler %9.5’ini oluşturmaktadır. Katılımcıların şu anki işlerinde çalışma süreleri 1 yıl ile 30 yıl arasında değişkenlik göstermektedir ve çalışma ortalamaları 9 yıldır (± 7.27). Katılımcılardan 6-11 yıl arasında çalışmakta olanlar diğer gruplara oranla fazladır (%41.9), bu grubu sırasıyla 5 yıl ve daha kısa olanlar (%35.2), 12-17 ve 24 yıl ve daha uzun süredir çalışanlar (%9.5) ve 18-23 yıl arasındakiler (%3.8) takip etmektedir.

1.2. Çalışanların Yaşam Kalitesi Düzeyleri ve Demografik Değişkenler ile İlişkisi

Araştırmada gönüllü olarak yer alan katılımcıların yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla “Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği”ne ait 30 ifadenin demografik özelliklere göre dağılımlarına ve bu dağılımların sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

1.2.1. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin İncelenmesi

Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri için Tablo 2’deki ölçütler kullanılmış ve sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri

Ölçek/boyut	n	\bar{X}	S	k	\bar{X}/k	Karar
Yaşam Kalitesi	105	78.24	14.25	30	2.61	Orta Düzey
Mesleki Tatmin	105	31.72	10.47	10	3.17	Orta Düzey
Tükenmişlik	105	23.26	5.61	10	2.33	Düşük
Eşduyum Yorgunluğu	105	23.26	7.43	10	2.33	Düşük

k: madde sayısı

Tablo 2’de ölçekte katılımcıların görüşlerini ölçen ifadelerinin puan ortalamalarındaki sınırları belirlenmiştir. Buna göre; 0-0.83 ortalaması hiç yok düzeyini, 0.84-1.67 ortalama değerleri çok düşük düzeyini, 1.68-2.50 düşük, 2.51-3.33 orta düzey, 3.34-4.17 yüksek ve 4.18-5.00 ortalaması çok yüksek düzeyini temsil etmektedir. Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların ölçütlere göre; Tükenmişlik ve Eşduyum Yorgunluğu düzeylerinin düşük; Yaşam Kalitesi ve Mesleki Tatmin düzeylerinin orta düzey olduğu ifade edilebilir.

1.2.2. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Yaşlarına Göre İncelenmesi

Araştırmaya katılan kişilerin bildirdiği yaşam kalitesi toplam puanları ve mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu alt ölçeklerinin puanlarının yaşlarına göre farklılaşma durumu ANOVA testi ile ölçülmüştür (Tablo 7).

Tablo 7: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının yaşlarına göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz	Çoklu karşılaştırma
Yaşam kalitesi toplam puan	28 ve küçük	26	24.8	2.68	0.45	F= 0.335; sd= 3-101; p= 0.800	
	29-33	35	33.3	2.62	0.50		
	34-39	22	21.0	2.57	0.41		
	40 ve büyük	22	21.0	2.55	0.53		
Mesleki tatmin	28 ve küçük ^a	26	24.8	3.68	1.00	F= 4.612 ; sd= 3-101 ; p= 0.005*	a-c a-d b-c
	29-33 ^b	35	33.3	3.25	0.90		
	34-39 ^c	22	21.0	2.66	0.96		
	40 ve büyük ^d	22	21.0	2.95	1.16		
Tükenmişlik	28 ve küçük ^a	26	24.8	2.14	0.49	F= 2.743 ; sd= 3-101 ; p= 0.047*	a-c b-c
	29-33 ^b	35	33.3	2.26	0.56		
	34-39 ^c	22	21.0	2.57	0.43		
	40 ve büyük ^d	22	21.0	2.40	0.69		
Eşduyum yorgunluğu	28 ve küçük	26	24.8	2.20	0.65	F= 0.335; sd= 3-101; p= 0.800	
	29-33	35	33.3	2.34	0.81		
	34-39	22	21.0	2.46	0.58		
	40 ve büyük	22	21.0	2.31	0.88		

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların yaşam kalitesi toplam düzeyleri ile eşduyum yorgunluğu düzeylerinin yaş gruplarına göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Diğer yandan katılımcıların mesleki tatmin ($F= 4.612$; $sd= 3-101$; $p<0.05$) ve tükenmişlik düzeyleri ($F= 2.743$; $sd= 3-101$; $p<0.05$) yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Mesleki tatmin alt faktörünün yaşa göre farklılaşmasına 28 yaş ve küçük grubu ($\bar{X}=3.68$) ile 34-39 ($\bar{X}=2.66$) ve 40 ve daha büyük ($\bar{X}=2.95$) yaş gruplarının karşılaştırmasının sebep olduğu görülmektedir. Buna göre; her iki karşılaştırmada da küçük olan grup olan 28 yaş ve altı katılımcıların diğer gruplara oranla daha yüksek mesleki tatmin düzeyi ($\bar{X}=3.68$) bildirdiği bulunmuştur. Anlamlı farklılaşmanın bir diğer kaynağı da 29-33 ($\bar{X}=3.25$) grubu ile 34-39 ($\bar{X}=2.66$) gruplarıdır. Bu çoklu karşılaştırmada da daha büyük yaşları içeren 34-39 yaş aralığı grubu 29-33 grubuna oranla daha düşük mesleki tatmin düzeyine sahiptir. Tükenmişlik alt boyutunun da yaş değişkenine ait gruplara göre farklılaştığı saptanmıştır. Farklılaşma 34-39 ($\bar{X}=2.57$) yaş aralığı grubu ile 28 ve daha küçük ($\bar{X}=2.14$) ve 29-33 ($\bar{X}=2.26$) gruplarından kaynaklanmaktadır. Çoklu karşılaştırma analizinde anlamlı farklılaşma tespit edilen her iki grup karşılaştırmasında da 34-39 yaş grubu daha yüksek tükenmişlik düzeyine ($\bar{X}=2.57$) sahiptir.

1.2.3. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu ortalama puanları cinsiyete göre normal dağılımları incelenmiştir. Yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması amacıyla İlişkisiz Örneklem T-Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz
Yaşam kalitesi toplam puanı	Kadın	65	61.9	2.59	0.44	t=-0.611; sd= 103; p=0.542
	Erkek	40	38.1	2.64	0.53	
Mesleki tatmin	Kadın	65	61.9	3.29	0.93	t=1.343; sd= 103; p=0.157
	Erkek	40	38.1	2.99	1.20	
Tükenmişlik	Kadın	65	61.9	2.20	0.50	t=-3.084; sd= 103; p=0.003*
	Erkek	40	38.1	2.53	0.59	
Eşduyum yorgunluğu	Kadın	65	61.9	2.27	0.65	t=-0.875; sd= 103; p=0.350
	Erkek	40	38.1	2.41	0.88	

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 8'e göre katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması (t=-0.611, sd=103, p>0.05) ve mesleki tatmin (t=1.343, sd=103, p>0.05) ve eş duyum (t=-0.875, sd=103, p>0.05) alt boyutları puan ortalamaları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, öte yandan tükenmişlik (t=-3.084, sd=103, p<0.05) alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tükenmişlik alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre puan ortalamaları incelendiğinde erkeklerin tükenmişlik puan ortalamalarının (\bar{X} =2.53), kadınların puan ortalamalarından (\bar{X} =2.20) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 8).

1.2.4. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Medeni Hallerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu ortalama puanları medeni duruma göre normal dağılım göstermektedir. Yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puanlarının medeni duruma göre karşılaştırılması amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının medeni duruma göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz
Yaşam kalitesi toplam puanı	Evli	58	55.2	2.59	0.50	t=-0.423; sd= 103;
	Bekar	47	44.8	2.63	0.44	p= 0.673
Mesleki tatmin	Evli	58	55.2	3.07	1.13	t=-1.188; sd= 103;
	Bekar	47	44.8	3.30	0.93	p= 0.238
Tükenmişlik	Evli	58	55.2	2.35	0.64	t=0.438; sd= 103;
	Bekar	47	44.8	2.30	0.44	p= 0.662
Eşduyum yorgunluğu	Evli	58	55.2	2.36	0.83	t=0.502; sd= 103;
	Bekar	47	44.8	2.29	0.63	p= 0.607

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 9'a göre katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması (t=-0.423, sd=103, p>0.05), mesleki tatmin (t=-1.188, sd=103, p>0.05), tükenmişlik (t=0.438, sd=103, p>0.05) ve eş duyum (t=-.516, sd=103, p>0.05) alt boyutları puan ortalamaları ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların medeni durumlarının Yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu puanlarını etkilemediği, bu konularda farklı medeni durumlara sahip katılımcıların birbirleriyle benzer düşündükleri ifade edilebilir (Tablo 9).

1.2.5. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre İncelenmesi

Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu ortalama puanları çocuk sahibi olma durumuna göre normal dağılım göstermektedir. Yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puanlarının çocuk olma durumuna göre karşılaştırılması amacıyla T-Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının çocuk sahibi olma durumuna göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz
Yaşam kalitesi toplam puanı	Var	45	42.9	2.51	0.52	t=-1.858; sd= 103;
	Yok	60	57.1	2.68	0.43	p= 0.066
Mesleki tatmin	Var	45	42.9	2.82	1.07	t=-3.109; sd= 103;
	Yok	60	57.1	3.44	0.95	p= 0.002*
Tükenmişlik	Var	45	42.9	2.40	0.65	t=1.107; sd= 103;
	Yok	60	57.1	2.27	0.48	p= 0.271
Eşduyum yorgunluğu	Var	45	42.9	2.31	0.86	t=-0.141; sd= 103;
	Yok	60	57.1	2.34	0.65	p= 0.888

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 10’da göre katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması (t=-1.858, sd=103, p>0.05) ve tükenmişlik (t=1.107, sd=103, p>0.05) ve eş duyum (t=-0.141, sd=103, p>0.05) alt boyutları puan ortalamaları ile çocuğu olma durumuna arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, öte yandan mesleki tatmin (t=-3.109, sd=103, p<0.05) alt boyutu ile çocuğu olma durumuna değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Mesleki tatmin alt boyutunun çocuğu olma değişkenine göre puan ortalamaları incelendiğinde çocuğu olmayanların mesleki tatmininin puan ortalamalarının (\bar{X} =3.44), çocuğu olanların puan ortalamalarından (\bar{X} =2.82) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 10).

1.2.6. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların Yaşam Kalitesi, Mesleki Tatmin, Tükenmişlik, Eşduyum Yorgunluğu ortalama puanları eğitim düzeylerine göre normal dağılım göstermektedir. Yaşam Kalitesi, Mesleki Tatmin, Tükenmişlik, Eşduyum Yorgunluğu puanlarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz
Yaşam kalitesi toplam puanı	Lisans	82	78.1	79.06	14.45	t=1.119; sd= 103;
	Yüksek lisans ve üstü	23	21.9	75.30	13.39	p= 0.266
Mesleki tatmin	Lisans	82	78.1	31.93	10.53	t=0.374; sd= 103;
	Yüksek lisans ve üstü	23	21.9	31.00	10.44	p= 0.709
Tükenmişlik	Lisans	82	78.1	23.57	5.57	t=1.092; sd= 103;
	Yüksek lisans ve üstü	23	21.9	22.13	5.71	p= 0.277
Eşduyum yorgunluğu	Lisans	82	78.1	23.56	7.77	t=0.790; sd= 103;
	Yüksek lisans ve üstü	23	21.9	22.17	6.09	p= 0.432

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 11'e göre katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması (t=1.119, sd=103, p>0.05), mesleki tatmin (t=-0.374, sd=103, p>0.05), tükenmişlik (t=-1.092, sd=103, p>0.05) ve eş duyum (t=-0.790, sd=103, p>0.05) alt boyutları puan ortalamaları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeylerinin yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu puanlarını etkilemediği, bu konularda farklı eğitim durumlara sahip katılımcıların birbirleriyle benzer düşündükleri ifade edilebilir (Tablo 11).

1.2.7. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Ortalama Aylık Gelirlerine Göre İncelenmesi

Araştırmaya katılan kişilerin bildirdiği yaşam kalitesi toplam puanları ve mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu alt ölçeklerinin puanlarının aylık ortalama gelirlerine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının ortalama gelirlerine göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz	Çoklu karşılaştırma
Yaşam kalitesi toplam puan	22.000 ve daha düşük	12	11.4	0.48	0.14	F= 1.896; sd= 4-100; p= 0.117	
	22.001-26.000	45	42.9	0.44	0.07		
	26.001-30.000	35	33.3	0.52	0.09		
	30.001-34.000	5	4.8	0.32	0.14		
	34.001 ve daha yüksek	8	7.6	0.43	0.15		
Mesleki tatmin	22.000 ve daha düşük	12	11.4	0.96	0.28	F= 1.690; sd= 4-100; p= 0.158	
	22.001-26.000	45	42.9	0.97	0.14		
	26.001-30.000	35	33.3	1.10	0.19		
	30.001-34.000	5	4.8	1.09	0.49		
	34.001 ve daha yüksek	8	7.6	1.15	0.40		
Tükenmişlik	22.000 ve daha düşük ^a	12	11.4	0.59	0.17	F= 2.619 ; sd= 4-100 ; p= 0.039*	a-b a-c
	22.001-26.000 ^b	45	42.9	0.47	0.07		
	26.001-30.000 ^c	35	33.3	0.57	0.10		
	30.001-34.000 ^d	5	4.8	0.35	0.16		
	34.001 ve daha yüksek ^e	8	7.6	0.82	0.29		
Eşduyum yorgunluğu	22.000 ve daha düşük	12	11.4	0.72	0.21	F= 2.411; sd= 4-100; p= 0.054	
	22.001-26.000	45	42.9	0.70	0.10		
	26.001-30.000	35	33.3	0.79	0.13		
	30.001-34.000	5	4.8	0.50	0.22		
	34.001 ve daha yüksek	8	7.6	0.63	0.22		

*p<0.05 , **p<0.001

Tablo 12’de katılımcıların yaşam kalitesi toplam puanları, mesleki tatmin ve eşduyum yorgunluğu düzeylerinin aylık gelirlerini içeren gruplara göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (p>0.05). Ancak katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ortalama gelirlerine göre istatistiksel olarak farklılaşmaktadır (F= 2.619; sd= 4-100; p<0.05). Yapılan Post-Hoc testi sonucunda farklılaşma yaratan grupların 22.000 TL ve daha düşük gelir grubu (\bar{X} =0.59) ile 22.001-26.000 TL (\bar{X} =0.47) ve 26.001-30.000 TL aralığı (\bar{X} =0.57) grupları olduğu bulunmuştur. Her iki grup karşılaşmasında da daha düşük geliri ifade eden 22.000 TL ve daha düşük gelire sahip katılımcıların daha yüksek tükenmişlik düzeyine (\bar{X} =0.59) sahip olduğu görülmüştür.

1.2.8. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların yaşam kalitesi ölçek toplam puanı ve alt ölçeklerinin, gelirlerinin ihtiyaçlarını karşılamada yeterlilik düzeyini değerlendirmelerine göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Bu analize geçmeden önce yalnızca bir kişinin seçtiği ‘çok yeterli’ seçeneği ‘yeterli’ ifadesine eklenerek analiz yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının ekonomik durum değerlendirmelerine göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz	Çoklu karşılaştırma
Yaşam kalitesi toplam puan	Yetersiz	48	45.7	2.56	0.46	F= 0.618; sd= 3-101; p= 0.605	
	Az yeterli	34	32.4	2.61	0.46		
	Kararsızım	9	8.6	2.79	0.49		
	Yeterli	14	13.4	2.65	0.56		
Mesleki tatmin	Yetersiz	48	45.7	3.00	1.11	F= 1.557; sd= 3-101; p= 0.204	
	Az yeterli	34	32.4	3.19	1.01		
	Kararsızım	9	8.6	3.78	0.87		
	Yeterli	14	13.4	3.33	0.93		
Tükenmişlik	Yetersiz	48	45.7	2.38	0.64	F= 0.414; sd= 3-101; p= 0.743	
	Az yeterli	34	32.4	2.31	0.50		
	Kararsızım	9	8.6	2.27	0.12		
	Yeterli	14	13.4	2.21	0.59		
Eşduyum yorgunluğu	Yetersiz	48	45.7	2.30	0.72	F= 0.059; sd= 3-101; p= 0.981	
	Az yeterli	34	32.4	2.32	0.78		
	Kararsızım	9	8.6	2.33	0.62		
	Yeterli	14	13.4	2.40	0.85		

*p<0.05 , p<0.001

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması (F= 0.618; sd= 3-101; p>0.05), mesleki tatmin (F= 1.557; sd= 3-101; p>0.05), tükenmişlik (F= 0.414; sd= 3-101; p>0.05) ve eş duyum (F= 0.059; sd= 3-101; p>0.05) alt boyutlarının puan ortalamalarının algılan ekonomik durum değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

1.2.9. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Çalışma Sürelerine Göre İncelenmesi

Araştırma katılımcılarının yaşam kalitesi ve ilgili boyutlarının şimdiki işlerinde çalışma sürelerine göre farklılaşma durumu yapılan ANOVA testi ile incelenmiş ve bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının çalışma sürelerine göre karşılaştırılması

Ölçek/boyut	Değişken grupları	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz	Çoklu karşılaştırma
Yaşam kalitesi toplam puan	5 yıl ve daha kısa	37	35.2	2.74	0.46	F= 1.590; sd= 4-100; p= 0.183	
	6-11	44	41.9	2.50	0.46		
	12-17	10	9.5	2.51	0.51		
	18-23	4	3.8	2.80	0.45		
	24 ve daha uzun	10	9.5	2.59	0.52		
Mesleki tatmin	5 yıl ve daha kısa ^a	37	35.2	3.62	0.92	F= 2.882; sd= 4-100; p= 0.026*	a-b
	6-11 ^b	44	41.9	2.90	1.01		
	12-17 ^c	10	9.5	2.97	1.09		
	18-23 ^d	4	3.8	3.05	0.81		
	24 ve daha uzun ^e	10	9.5	2.95	1.29		
Tükenmişlik	5 yıl ve daha kısa	37	35.2	2.25	0.49	F= 0.401; sd= 4-100; p= 0.808	
	6-11	44	41.9	2.35	0.58		
	12-17	10	9.5	2.36	0.33		
	18-23	4	3.8	2.55	0.55		
	24 ve daha uzun	10	9.5	2.39	0.90		
Eşduyum yorgunluğu	5 yıl ve daha kısa	37	35.2	2.36	0.71	F= 0.612; sd= 3-101; p= 0.655	
	6-11	44	41.9	2.26	0.75		
	12-17	10	9.5	2.20	0.73		
	18-23	4	3.8	2.80	0.99		
	24 ve daha uzun	10	9.5	2.42	0.81		

*p<0.05 , p<0.001

Katılımcıların bildirdiği yaşam kalitesi toplam puanları (F= 1.590; sd= 4-100; p>0.05), tükenmişlik (F= 0.401; sd= 4-100; p>0.05) ve eşduyum yorgunluğu (F= 0.612; sd= 3-101; p>0.05) düzeylerinin çalışma sürelerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Mesleki tatmin düzeyleri ise çalışma sürelerine göre farklılaşmaktadır (F= 2.882; sd= 4-100; p<0.05) ve bu farklılaşma 5 yıl ve daha kısa süre çalışanlarla 6-11 yıl arası çalışmakta olanların karşılaştırılmasından kaynaklıdır. Buna göre 5 yıl ve daha kısa süre (\bar{X} =3.62) grubuna dahil katılımcılar 6-11 grubundakilere (\bar{X} =2.90) oranla daha yüksek mesleki tatmin düzeyi göstermiştir (Tablo 14).

1.2.10. Katılımcıların ÇYKÖ Düzeylerinin Branşlarına Göre İncelenmesi

Katılımcıların bildirdiği yaşam kalitesi toplam puanları, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu alt ölçek puanlarının branşlarına göre farklılık gösterme durumunu saptamak için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının branşlarına göre karşılaştırılması

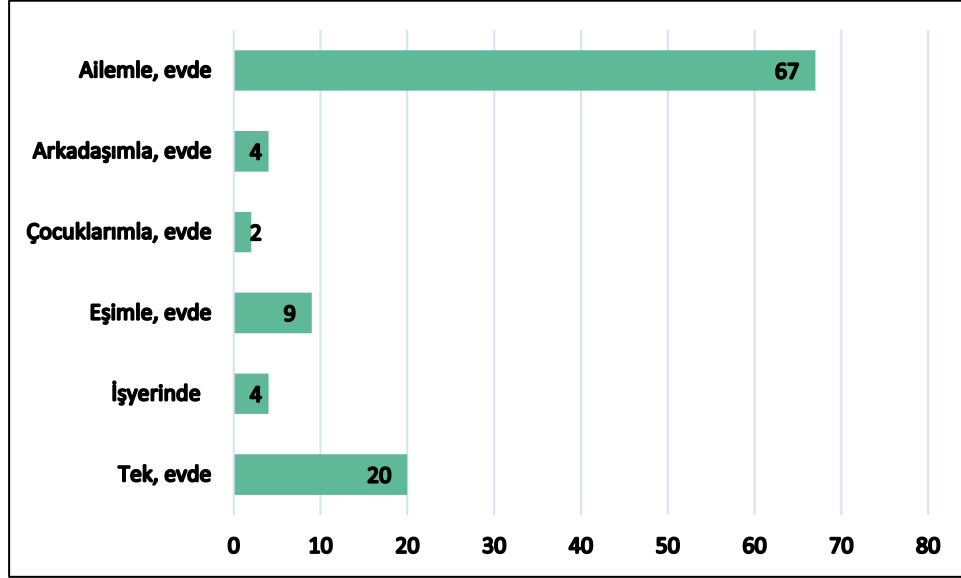
Ölçek/boyut	Değişken grupları	n	%	\bar{X}	S	İstatistiksel analiz	Çoklu karşılaştırma
Yaşam kalitesi toplam puan	Çocuk Gelişimci/Öğretmen	10	9.5	2.64	0.42	F= 0.476; sd= 4-100; p= 0.753	
	Psikolog	14	13.30	2.76	0.42		
	Psikolojik Danışman	11	10.50	2.64	0.49		
	Sosyal Hizmet Uzmanı	52	49.50	2.57	0.50		
	Sosyolog	18	17.1	2.56	0.48		
Mesleki tatmin	Çocuk Gelişimci/Öğretmen	10	9.5	3.21	1.09	F= 0.025; sd= 4-100; p= 0.999	
	Psikolog	14	13.30	3.16	0.73		
	Psikolojik Danışman	11	10.50	3.21	0.92		
	Sosyal Hizmet Uzmanı	52	49.50	3.18	1.15		
	Sosyolog	18	17.1	3.11	1.09		
Tükenmişlik	Çocuk Gelişimci/Öğretmen	10	9.5	2.38	0.61	F= 0.392; sd= 4-100; p= 0.814	
	Psikolog	14	13.30	2.49	0.64		
	Psikolojik Danışman	11	10.50	2.33	0.38		
	Sosyal Hizmet Uzmanı	52	49.50	2.29	0.57		
	Sosyolog	18	17.1	2.27	0.56		
Eşduyum yorgunluğu	Çocuk Gelişimci/Öğretmen	10	9.5	2.33	0.65	F= 0.725; sd= 3-101; p= 0.577	
	Psikolog	14	13.30	2.62	0.79		
	Psikolojik Danışman	11	10.50	2.37	0.70		
	Sosyal Hizmet Uzmanı	52	49.50	2.24	0.76		
	Sosyolog	18	17.1	2.31	0.75		

*p<0.05 , p<0.001

Tablo 15 incelendiğinde yaşam kalitesi toplam puanlarının ve alt ölçekleri olan mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu düzeylerinin katılımcıların branşlarına göre farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0.05$).

2. NİTEL BULGULAR

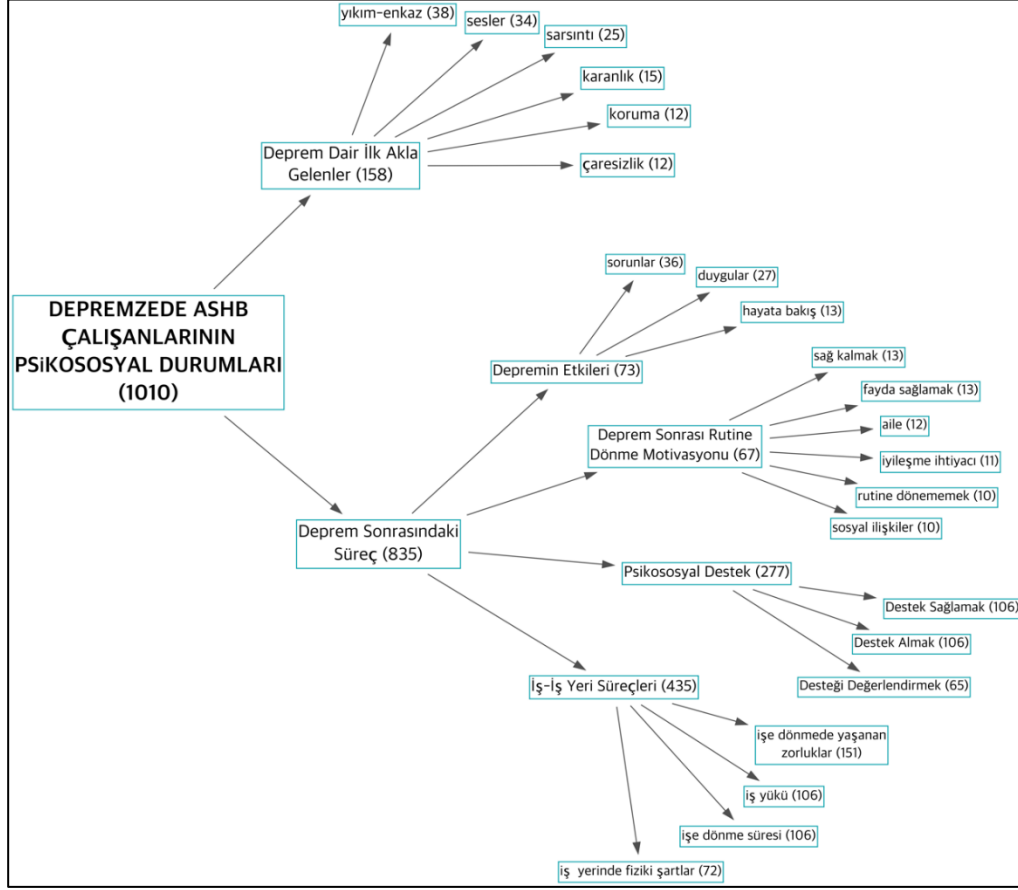
Araştırmanın bu kısmı 105 katılımcının depreme dair deneyimleri içermektedir. Katılımcılar depreme evde ve iş yerinde yakalandıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda öncelikle katılımcıların depreme hangi koşullarda maruz kaldıklarını belirlemek amacıyla “depreme nerede ve kimlerle maruz kaldınız?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Grafik 1’de görüldüğü üzere katılımcıların 67’si depreme evlerinde ve aileleriyle yakalanmışlardır. Katılımcıların sadece 4’ü işyerinde maruz kalmıştır. Görüşmeler sonucunda depreme iş yerinde maruz kalan ASHB meslek elemanlarının iş ile alakalı olarak kaygı düzeylerinin, kurumdaki nöbetçi/sorumlu amir olmaları sebebi ile, daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şekil 1: Katılımcıların Depreme Kiminle ve Nerede Yakalandıkları Dağılımı

Katılımcıların deprem deneyimleri ve psikososyal durumlarına dair yaptıkları aktarımlar iki temel çatıda toplanmıştır. Çatılar Şekil 1’de yer almaktadır. Depreme dair akla ilk gelenlerin yoğunluğu yıkım-enkaz, sesler, sarsıntı, karanlık, koruma ve çaresizliktir şeklinde çok yoğun dan az yoğun a doğru sıralanmıştır. İkinci temel çatı, deprem sonrası süreci içermektedir. Deprem sonrası süreç de kendi içinde depremin etkileri, deprem sonrası rutine dönme motivasyonu, psikososyal destek, iş-iş yeri süreçleri açılımlarını barındırmaktadır. Bu alt açılımlardaki en yoğun anlatı işe dönmede yaşanan zorluklarda gözlenmektedir. Bu durum psikososyal destek sağlamak

üzere görevli meslek elemanlarının aynı zamanda psikososyal desteğe ihtiyaç duyan depremzedeler olmalarıyla ilişkilidir.

Şekil 2: Hiyerarşik Kod Haritası

Şekil 2 ise katılımcıların aktarımlarında en sık kullandıkları kelimelerin bulutlaştırılmış halini içermektedir. Destek ve deprem kelimeleri en yoğun, hizmet, olumsuz, yetersiz, yıkıldı, barınma gibi kelimeler orta yoğunlukta; yemek, okul, sağ, anlamsız, artçı, kayıplar gibi kelimeler ise en az yoğunlukta bahsedilen kelimelerdir.

Şekil 3: Kelime Bulutu

Araştırmada nitel aktarımların matris haline getirilmiş şekilleri aşağıda yer almaktadır. Matrisler, nitel araştırmalarda veri analizi ve yönetimi için kullanışlıdır. Çünkü farklı katılımcılar veya öznelere üzerinde çok sayıda değişkeni izlemeyi ve analiz etmeyi sağlar. Ayrıca matrisler, ilişkileri ve desenleri daha iyi görselleştirmek ve anlamak için kullanılır. Bu sebeplerle araştırmanın nitel analizinde matris kullanımı tercih edilmiştir. Şekil 4, 5, 6 ve 7’deki matrislerde katılımcıların katılım sırasına göre kategorize edilmiştir.

2.1. Depreme Dair İlk Akla Gelenler

Kod Sistemi	G, 1-10	G, 11-20	G, 21-30	G, 31-40	G, 41-50	G, 51-60	G, 61-70	G, 71-80	G, 81-90	G, 91-100	G, 101-106
DEPREMZEMDE ASHB ÇALIŞANLARININ PSİKOSOSYAL DURUMLARI											
Deprem Dair İlk Akla Gelenler	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
sesler	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
ölüm	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
çaresizlik	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
koruma	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
koku	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
korku	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
an	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
savaş	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
kaos	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
yıkım-enkaz	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
hava durumu	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
sarsıntı	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
karanlık	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Şekil 4: Depreme Dair İlk Akla Gelenler Matrisi

Şekil 4'teki bulguları, deprem sırasında bireylerin maruz kaldıkları yoğun duyuşsal uyarıcıların ve bunların yol açtığı psikolojik etkilerin derinliğini ve çeşitliliğini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. K25 (E,43) tarafından ifade edilen "*Berbat bir uğultu ve dinmeyen sarsıntı, bağışmalar, yıkıntı sesleri,*" depremin duyuşsal yönünü ve getirdiği kaosu vurgulamaktadır. Bu seslerin yarattığı duyuşsal bombardıman, bireylerin travmatik deneyimini daha da yoğunlaştırmaktadır. Duyusal detaylar, depremin sadece bir fiziksel olay olmadığını, aynı zamanda zihinsel ve duyuşsal düzeylerde de derin etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

K50 (K,28)'nin aktardığı "*Çığlık, karanlık, kırık dökük sesleri...*" ifadesi ise, depremin oluşturduğu karanlık ve kaotik atmosferi canlandırmaktadır. Bu, bireylerin duyuşsal algıları üzerindeki stresin, onların psikolojik durumlarını nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kırık dökük sesleri ve çığlıklar, yıkımın şiddetini ve insanların yaşadığı endişe, kaygı ve korkuyu gözler önüne sermektedir.

Bu tür duyuşsal aktarımlar, depremin bireyler üzerinde yarattığı travmanın ve psikolojik yükün, sadece görsel değil, aynı zamanda işitsel ve duyuşsal bir boyuta sahip olduğunu vurgulamaktadır. Sesler ve sarsıntılar, bireylerin deneyimlerinin sadece zihinsel değil, aynı zamanda bedensel olarak da hissedildiğini göstermektedir.

Bu duyuşsal deneyimler, deprem sonrası dönemde bireylerin yaşadığı travmanın ve psikososyal stresin anlaşılması için kritik öneme sahiptir. İşe dönüş süreçleri bağlamında, bu tür duyuşsal anıların iş performansına, odaklanma becerilerine ve çalışanların genel refahına etkisi göz ardı edilemez.

2.1.1. Ölüm

Deprem gibi büyük doğal afetlerle karşılaşmak, çalışanların ölümle yüzleşme deneyimlerini tetikleyebilir ve bu da onların varoluşsal perspektiflerinde derin değişikliklere yol açabilmektedir.

K11 (E,38,) "hayatta kalmanın, aldığım nefesin ne kadar değerli olduğunu, aldığım nefesten başka bir şeyim olmadığı canlandı"

K51 (K,36) "Kıyametin koptuğu ve bir daha hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı canlandı gözümde"

Depremle ilişkilendirilen ölümlerle yüzleşme deneyimi, çalışanların varoluşsal perspektiflerini değiştirebilmektedir. Bu durum, profesyonel motivasyon ve angajmanda belirgin bir azalmaya yol açabilmekte; zira bireyler kariyer hedeflerini ve iş yaşantılarını yeniden değerlendirebilmektedirler.

2.1.2. Çaresizlik

Deprem sırasında yaşanan çaresizlik, bireyler üzerinde derin ve kalıcı psikolojik etkilere yol açabilmektedir.

K9 (E,29)"Çaresizliği sonuna kadar hissetmiş olmam..."

K31 (K,29)"Yıkık binaların etrafında yakınlarına ulaşmaya çalışan insanlar"

Deprem sırasında yaşanan çaresizlik ve yıkım, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve yüksek düzeyde anksiyete gibi psikolojik durumları tetikleyebilmektedir. Bu durumlar, çalışanların problem çözme becerileri ve karar verme süreçleri üzerinde olumsuz etkiler yaratarak iş performansını düşürebilmektedir.

2.1.3. Koruma

Afet anlarında, aile bireyelerine yönelik güçlü bir koruma içgüdüğü ortaya çıkmaktadır.

K58 (K,25)"Deprem anında koridorda annem ve kardeşimle birbirimize sarıldığımız"

K59 (K,24)"Ev yıkılırsa diye annem çok acı çekmesin diye ellerimi onun başının üstüne koymuştum. Aklıma ilk gelen görüntü o ."

Aile bireyelerine yönelik koruma içgüdüğü, çalışanların işe odaklanmasını zorlaştırmaktadır. Aile üyelerine karşı endişe, işteki konsantrasyonu ve verimliliği azaltabilmektedir.

2.1.4. Koku

Duyusal deneyimler, özellikle de koku, travmatik anıları tetikleyebilmekte ve afet sonrası dönemde bireyler üzerinde derin etkiler bırakabilmektedir.

K15 (K,40)"yoğun toz kokusu kapıyı açmak için çabalayışımız"

Yoğun toz kokusu gibi duyuşal deneyimler, çalışanların stres ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtileri göstermesine neden olabilmektedir.

2.1.5. An ve Savaş

Deprem gibi doğal afetlerin neden olduğu şiddetli anlar ve savaşa benzer durumlar, bireyler üzerinde uzun süreli psikolojik travmalar bırakabilmektedir.

K63 (K,35)"Beneğimi emzirirken depreme yakalandım. Bu görüntü aklımdan çıkıyor"

K92 (E,26)"Kardeşimi sakinleştirdiğim an"

K65 (K,28)"Bomba atıldığını, savaş çıktığını dūřündüm o ilk an..."

Yukarıdaki aktarımlar, çalışanların mental sağlığını dolayısıyla işteki performansını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir.

2.1.6. Kaos ve Yıkım/Enkaz

Deprem gibi doğal afetlerin yol açtığı kaos ve yıkım/enkaz durumu, bireyler üzerinde derin psikolojik etkilere neden olabilmektedir.

K8 (K,39)"Odamın duvarının yıkıldığını gördüğüm an"

K9 (E,29)"ailemi enkazdan nasıl çıkaracaęım dūřüncesi."

K10 (E,34)"eşyaların devrilmeğe başladığı an"

K13 (K,41)"Enkazdan ablamın çıkartılması...ablam vefat etti..."

K14 (K,29)"aklıma gelen ilk görüntü ise evimizin duvarlarının yıkıldığı an."

K79 (E,31)"Belirsizlik ve kaos hali."

Yaşanan kaos ve yıkım, çalışanlarda belirsizliğe ve gelecekle ilgili endişelere neden olabilmektedir. Bu durum, karar verme becerilerini ve problem çözme yeteneklerini olumsuz etkileyebilmektedir.

2.1.7. Hava durumu ve Sarsıntı

Deprem sonrası zor hava koşulları ve fiziksel sarsıntılar, çalışanların fiziksel ve zihinsel dayanıklılığını zorlayabilmekte olup bu durum, iş yerindeki genel refah ve sağlık durumunu etkileyebilmektedir.

K78 (E,32)"Deprem sonrası yoğun yağmurda bebek ile sığınacak yer bulmak"

K86 (E,53)"Duman ve yıkılan duvarlar, sarsıntıyı görmeniz lazımdı..."

K95 (E,41)"saat gecenin dördü olmasına rağmen her yer apaydınlıktı. Hava çok soğuktu."

K14 (K,29)"Zihnimde canlanan an sarsıntıyı hissederek uyandığım ve eşimi uyandırdığım an,"

K19 (K,29)"Depremde ilk sallanmaya başladığı an yaşadıklarım"

K20 (K,31)"Yatağın yanında eşim ve çocuklarımla depremin geçmesini beklediğimiz an"

Bu tür deneyimler, çalışanların hem fiziksel hem de zihinsel sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmekte olup zor hava koşulları ve sarsıntılar, stres, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda, bu durumlar iş yerindeki genel refah ve sağlık durumunu düşürebilmekle birlikte çalışanların işe odaklanma kabiliyetlerini ve genel performanslarını da olumsuz etkileyebilmektedir.

2.1.8. Karanlık

Deprem sırasındaki karanlık ve güvensizlik hissi, çalışanların güvenlik ihtiyacını arttırmaktadır.

K64 (K,28)"Deprem şiddetlendiği anda merdivenlerdeydim, elektrikler gitti aklıma o karanlık görüntü"

K61 (E,29)"Binadan ilk çıktığım an etraftaki karanlık ve tozlu görüntü."

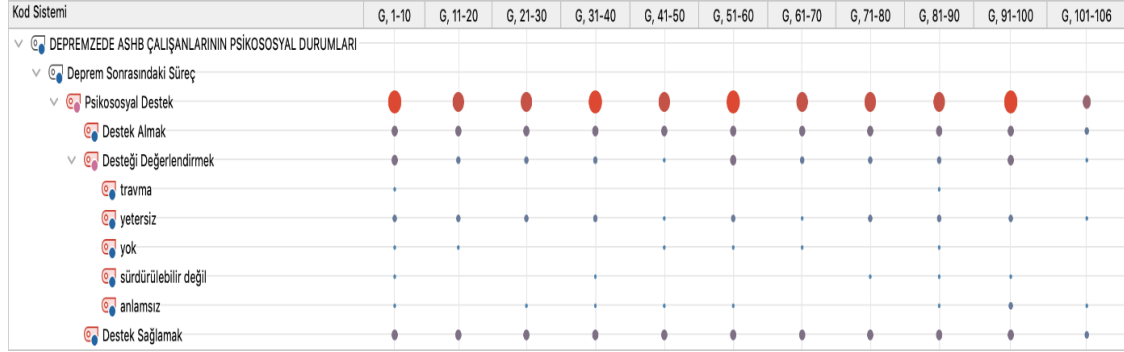
K10 (E,34)"Karanlıktayken çocuğumu sardığım"

Bu güvensizlik ve karanlıkla dolu anlar, çalışanların iş yerinde de benzer bir güvenlik ve koruma ihtiyacı hissetmelerine neden olabilmektedir. Böyle bir dönemde, işverenlerin çalışanlarının güvenlik duygusunu güçlendirecek önlemler alması, destekleyici bir ortam sağlaması ve psikolojik destek sunması önem arz etmektedir.

2.2. Deprem Sonrası Psikososyal Destek

Şekil 5'teki Psikososyal Destek Matrisi, deprem sonrası süreçte sağlanan psikososyal desteğin katılımcılar tarafından nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, depreme doğrudan maruz kalmak ve işe dönüş

süreçleri bağlamında değerlendirildiğinde, bu desteğin yetersizliği ve etkinliği konusunda çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır.

Şekil 5: Psikososyal Destek Matrisi

2.2.1. Travma

Deprem gibi büyük afetler sonrası çalışanlar için işe dönüş sürecinde, özellikle de yaşadıkları travma henüz iyileşmediğinde oldukça zorlayıcı olabilmektedir.

K4 (E,35) "Travması olan insanların psikososyal destek vermesi etik değil."

K4 (E,35)"Depremden 1 hafta sonra ailemi farklı bir şehirde bırakarak çalışmak zorunda kaldım. Travmamı henüz yaşayamadım. Bu konuda çalıştığım Kamu kurumunda herhangi bir tolerans gösterilmedi. Anılarımın yıkıldığını görmek derinden yaraladı beni"

Bu ifadeler, deprem sonrası işe dönüş sürecinde bireylerin yaşadıkları travmanın henüz iyileşmediğini ve bu durumun iş yerinde uyum sağlamalarını zorlaştırdığını göstermektedir.

2.2.2. Yetersizlik ile İlgili Aktarımlar

Deprem sonrası sağlanan psikososyal desteğin yetersizliği ve temel ihtiyaçların karşılanmadan bu tür desteklerin etkinliğinin sınırlı kalmasına sebep olmaktadır.

K10 (E,34) "Yetersizdi. PSD den önce gelen temel ihtiyaçlar karşılanmadan, PSD yapılamaz."

K1 (K,28)"...yetersizdi. Tek seferlik grup çalışması yapıldı personel için, temel ihtiyaçlarımız karşılanmadan bu bizi daha da kırdı. Sürekliliği olan bir psikososyal destek hizmeti almadık biz."

Bu yorumlar, afet sonrası dönemde bireylerin karşılaştığı zorlukların sadece psikolojik boyutta olmadığını, aynı zamanda fiziksel ve temel yaşam koşullarının da önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Etkili bir psikososyal destek sisteminin kurulabilmesi için, bireylerin temel ihtiyaçlarının öncelikli olarak karşılanması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu, bireylerin psikososyal destekten tam anlamıyla faydalanabilmesi ve iyileşme sürecinde ilerleyebilmesi için temel bir şarttır. Katılımcılar da deprem sonrası sağlanan psikososyal desteğin yetersiz olduğu ve temel ihtiyaçların öncelikli olarak karşılanması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

2.2.3. Psikososyal Desteğin Olmaması

Deprem sonrası dönemde yeterli psikososyal desteğin sağlanmaması, etkilenen bireyler üzerinde önemli olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

K5 (K,33) "Hayır bizlere verilmesi gerekiyordu ama verilmedi"

K87 (K,32)"psikososyal desteğe denk gelmedim"

K58 (K,25) "Bizlere destek olan kimse yoktu, hatta önce bir dönem bizden beklendi."

Katılımcılar, deprem sonrası dönemde yeterli psikososyal desteğin sağlanmadığını, depremzede meslek elemanları olarak bu yönde beklentilerinin karşılanmadığını belirtiyorlar. Bu ifadeler, afet sonrası dönemde bireylerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri için psikososyal desteğin ne kadar hayati olduğunu göstermektedir. Psikososyal destek hizmetlerinin eksikliği veya yetersizliği, bireylerin travma sonrası iyileşme süreçlerini olumsuz etkileyebilmekte ve uzun vadeli psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Bu durum, afet yönetimi ve yardım hizmetlerini sağlayan kurumların, afet sonrası psikososyal destek sistemlerini güçlendirmeleri ve erişilebilir hale getirmeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

2.2.4. Sürdürülebilir Olmayan Destek

Sürdürülebilir olmayan destek, deprem gibi afetlerden sonra bireylerin iyileşme sürecinde önemli bir engel teşkil edebilmektedir.

K31 (K,29)"Aile ve sosyal hizmetler bakanlığı tarafından sunulan psikososyal destekte çalışan personelin kısa süreli çalışması çalışanlar açısından iyi olsa da destek alanlar açısından hizmetin sürekliliğinde aksamaya neden olduğu için yeterli etkiye sahip olmadığını düşünüyorum"

K71 (K,44) "Hayır. Çünkü verilen destekle beraber yaşam kalitesinin de düzelmesi gerek ... ne kadar çabalarsanız çabalayın.. iki gün su gelmeyen insan aynı karamsarlığa dönüyor eski yaşamını arıyor.. ayrıca sarsıntılar devam ettiği müddetçe bunun çözümünün olacağını sanmıyorum. İki gece önce 4.16 da yeniden sarsıldık. Tüm şehir aynı duygularda idik.."

K80 (K,27) "...çünkü görevlendirme ile gelip 2 hafta gibi kısa süre kalan personellerin afetten etkilenen insanlar için yetersiz kaldıklarını düşünüyorum"

Bu ifadeler, sunulan psikososyal desteğin sürekliliği ve etkinliği konusunda ciddi endişeleri ortaya koymaktadır. Katılımcıların aktardığına göre, psikososyal desteğin kısa süreli olması ve temel ihtiyaçların karşılanmaması, bu desteğin etkisini azaltmış ve depremden etkilenen bireyler için yeterli olmamıştır. Bu durum, işe dönüş sürecinde çalışanların karşılaştığı zorlukları artırabilmekte ve deprem sonrası iyileşme sürecini uzatabilmektedir.

2.2.5. Anlamsız Destek

Anlamsız destek, deprem gibi afetler sonrası toparlanma sürecinde bireyler ve topluluklar için ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

K38 (E,41) "İnsanların hepsi perişan, yetersiz, hepimiz bıkmış durumdayız, tahammülsüzlük var. Koordinasyon iyi sağlanamadı. Süreç hiç sağlıklı yönetilemedi."

K9 (E,29) "Depremzede olarak söylüyorum, ihtiyaç hiyerarşisinde henüz temel ihtiyaçlar yeterince karşılanmamışken yapılan psikososyal desteğin bir anlamı yoktu."

Katılımcıların bu ifadeleri, psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunun ve yönetiminin yetersiz olduğunu, bu durumun çalışanların ve depremedelerin ihtiyaçlarını karşılamada etkisiz kaldığını göstermektedir. Bu, işe dönüş sürecinde bireylerin karşılaştığı zorlukların yanı sıra, deprem sonrası toplumun genel refahı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmış olabilir.

Bu bulgular, depreme doğrudan maruz kalan bireylerin işe dönüş süreçleriyle ilgili değerlendirmelerde bulunurken, sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin kalitesi ve etkinliği konusunda ciddi eleştiriler getiriyor. İşe dönüş programlarının ve psikososyal müdahalelerin, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak ve sürekli bir destek sağlayacak şekilde tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

2.3. İş ve İş Yerlerini Değerlendirilmesi

Şekil 6, deprem sonrası süreçte iş ve iş yerlerini değerlendiren aktarımlara dair açılımların yoğunluğunu kategorize eden matrisi göstermektedir.

Şekil 6: İş-İş Yeri Süreçleri Matrisi

Deprem sonrası süreçte iş ve iş yerlerinin etkilenme biçimlerine dair geniş bir perspektif sunmaktadır. Her bir aktarım, bireylerin profesyonel ve kişisel yaşamlarında karşılaştıkları özgül zorlukları detaylı bir şekilde göstermektedir.

2.3.1. Çalışma ve Aile Yaşamı Arasındaki Çatışma

Afetler, özellikle deprem gibi olaylar, çalışma ve aile yaşamı arasındaki dengeyi ciddi şekilde bozabilmektedir.

K3 (K,39)"Çalışma saatleri ve okul saatleri uyumsuz okul çıkışı çocuklar nereye gidecek" ifadesi, afet sonrası dönemde çalışan ebeveynlerin aile ve iş sorumluluklarını nasıl dengelediklerine dair zorlukları vurgulamaktadır. Bu durum, özellikle çocuklu çalışanlar için ekstra stres ve organizasyon ihtiyacı yaratmaktadır.

2.3.2. Duygusal Travma ve İşe Adaptasyon

Depremler gibi büyük afetler sonrasında yaşanan duygusal travma ve ailevi kopuş, çalışanların iş hayatına adaptasyonunu büyük ölçüde zorlaştırmaktadır.

K4 (E,35) "*Depremden 1 hafta sonra ailemi farklı bir şehirde bırakarak çalışmak zorunda kaldım. Travmamı henüz yaşayamadım.*" aktarımı, depremin yol açtığı duygusal yıkımın ve ailevi kopmanın işe dönüş sürecindeki etkilerini göstermektedir. İşverenlerin bu duruma karşı gösterdiği tolerans eksikliği, çalışanların iyileşme sürecini daha da zorlaştırmaktadır.

2.3.3. Barınma Sorunu ve Güvenlik Endişeleri

Afetler, özellikle büyük çaplı depremler, insanların temel yaşam koşullarını alt üst etmekle birlikte barınma sorunları ve güvenlik endişelerini ön plana çıkarmaktadır.

K5 (K,33) "*Barınma sorunu yaşadığımız korkudan kaynaklı...*" aktarımı, temel yaşam ihtiyaçlarının güvencesizliğinin ve sürekli korku halinin, çalışanların işe odaklanma yeteneğini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

2.3.4. İş Yerindeki Destek Eksikliği

Afet sonrası dönemde iş yerlerinde yaşanan destek ve rehberlik eksikliği, çalışanların adaptasyon ve koordinasyon süreçlerine büyük engeller oluşturabilmektedir.

K11 (E,38) "*Adaptasyon, koordinasyon eksikliği, kurumun olmaması*" ifadesi, iş yerindeki destek ve rehberlik eksikliğinin çalışanların işe uyum sağlama ve verimli olma kabiliyetlerini nasıl olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

2.3.5. Ailevi Sorumluluklar ve Travmanın Etkisi

Depremler sonrasında bireylerin ailevi sorumlulukları ve yaşadıkları travmalar, iş performanslarını ciddi şekilde etkileyebilmektedir.

K12 (E,42) "*Yaralı yakınlarım ile ilgileniyordum. İşe konsantre olamadım. Depremzede öyküleri travmamı tetikledi*" aktarımı, ailevi sorumlulukların ve travmanın iş performansına olan etkisini göstermektedir.

2.3.6. Aile Desteğinin Eksikliği ve Sürekli Tehdit Altında Olma

Deprem gibi durumlar sonrasında yaşanan aile desteğinin eksikliği ve sürekli tehdit altında olma durumu, bireylerin psikolojik sağlığını ciddi şekilde etkileyebilmektedir.

K14 (K,29) "Henüz depremin etkileri devam ederken ve artçı sarsıntılar sürerken ailemden uzaklaşıp işe gitmek zorunda kalmak psikolojik olarak çok zorlayıcıydı" ifadesi, aile desteğinin eksikliği ve sürekli tehdit altında yaşamının zorluklarını göstermektedir.

2.3.7. Çalışma Ortamındaki Güvensizlik

Felaketler, özellikle depremler sonrasında çalışma ortamlarında hissedilen güvensizlik, çalışanların zihinsel ve duygusal sağlığını büyük ölçüde etkileyebilmektedir.

K17 (K,31) "Tek başına süreci yürütememe, bulunduğum ortama, binaya vs. dayanıklılığı konusunda güvensizlik, süregelen artçı depremlerin etkisiyle sil baştan süreci yaşama durumu" yorumu, çalışanların iş yerindeki güvenlik endişelerini ve artçı sarsıntıların sürekli stresini vurgulamaktadır.

2.3.8. Kişisel Sorumluluklar ve İş Performansına Etki

Afetler sonrasında, bireylerin kişisel ve ailevi sorumlulukları, iş performansları üzerinde önemli bir baskı oluşturabilmektedir.

K20 (K,31) "*En çok küçük yaşta çocuğum olması ve bakımını sağlayan annemin de yaralı olması nedeniyle zorlandım*" aktarımı, kişisel sorumlulukların iş performansına olan etkisini göstermekte olup meslek elemanları, işteki yükümlülüklerini yerine getirirken aynı zamanda kişisel ve ailevi sorumluluklarını da yönetmeye çalışmışlardır, bu da hem işte hem de evde baskıları artırmaktadır.

2.3.9. İş Yerindeki Sosyal ve Duygusal Yorgunluk

Depremler gibi toplumu derinden etkileyen olaylar, iş yerlerindeki sosyal dinamikleri ve çalışanların duygusal durumlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

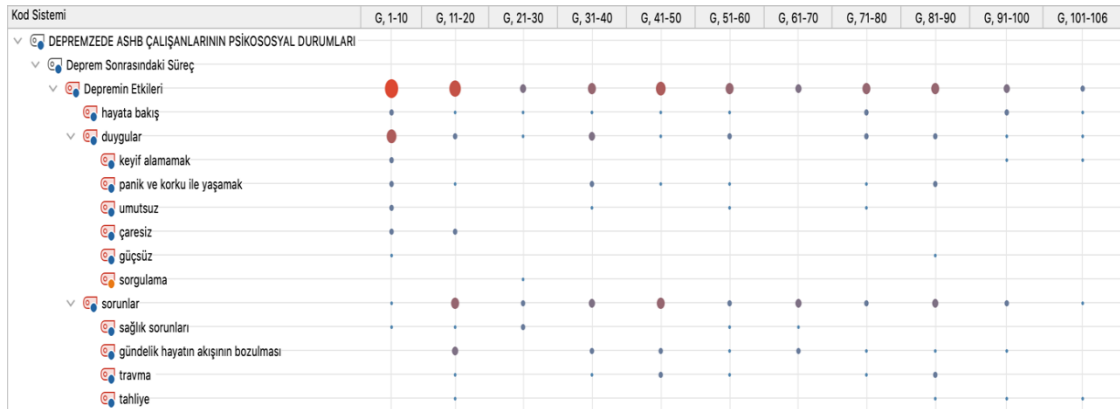
K23 (K,25)"*Herkeste deprem konuşması vardı. İnsanları dinlerken bende çok yoruluyordum kimse bana sen nasılsın diye sormadı*" yorumu, iş yerindeki sosyal ortamın ve sürekli deprem konuşmalarının bireyler üzerindeki duygusal ve sosyal yorgunluğu ifade etmektedir. Bu durum, çalışanların duygusal sağlığı üzerinde ek bir baskı oluşturmakta ve işe odaklanma yeteneklerini zayıflatmaktadır.

Genel olarak, bu aktarımlar, deprem sonrası sürecin, çalışanların iş yaşamlarına çok yönlü ve karmaşık etkileri olduğunu göstermektedir. Fiziksel ihtiyaçların yanı sıra duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlar da ön plana çıkmakta olup işverenlerin ve ilgili kurumların, afet sonrası dönemde çalışanlara yönelik destek sistemlerini ve politikalarını gözden geçirmeleri gerekmektedir. İş yerlerinde sağlanacak esnek çalışma düzenlemeleri, psikolojik destek hizmetleri ve açık iletişim kanalları gibi

adımlar, çalışanların bu zor süreçten daha iyi bir şekilde geçmelerine yardımcı olabileceği ve genel iyilik halini destekleyebileceği düşünülmüştür.

2.4. Deprem Etkilerini Değerlendirilmesi

Şekil 7 deprem sonrası süreçte depremin etkilerini değerlendiren aktarımlara dair açılımların yoğunluğunu kategorize eden matrisi göstermektedir.

Şekil 7: Deprem Etkileri Matrisi

2.4.1. Deprem Etkilediği Duygular

Bulgular depremin bireylerin duygusal ve psikolojik durumları üzerindeki etkilerinin karmaşıklığını ve şiddetini göstermektedir.

3.4.1.1. Duygusal Uyuşukluk ve Mutluluk Eksikliği

Felaketlerin ardından bireylerde görülen duygusal uyuşukluk ve mutluluk eksikliği, yaşanan travmanın derin etkilerini yansıtan önemli psikolojik belirtilerindendir.

K2 (E,35) "Gülemiyorum" ifadesi, kişinin duygusal uyuşukluğunu ve mutluluk hissini azalmasını vurgulamakta olup bu ifade depresyonun tipik bir belirtisi olabilmekle birlikte genel yaşamdan keyif alma yeteneğinin kaybını ifade etmektedir.

3.4.1.2. Sürekli Panik ve Korku Durumu

Felaketler sonrası yaşanan sürekli panik ve korku durumu, afetin psikolojik etkilerini açıkça ortaya koymaktadır.

K3 (K,39) "Panik ve bir korkuyla yaşamımızı sürdürmeye çalışıyoruz"

K6 (E,27) "*Derin bir korku oluştu.*" aktarımları, sürekli bir endişe ve korku durumunu göstermektedir. Bu, travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) ve anksiyete bozukluklarının tipik belirtileri arasında yer almaktadır.

3.4.1.3. Geleceğe Dair Umut Kaybı ve İsteksizlik

Afetler sonrasında yaşanan travmalar, bireylerin geleceğe dair bakış açısını ve motivasyonunu derinden etkileyebilmektedir.

K8 (K,39) "*İsteksiz, geleceğe dair beklentinin en aza indiği, planlama yapmakta isteksiz bir dönem başladı benim için.*" ifadesi, geleceğe dair umudun ve motivasyonun azaldığını, plan yapma ve gelecek hedeflerine yönelik isteksizliği ifade etmektedir.

3.4.1.4. Hayattan Keyif Alamama ve Depresyon

Felaketlerin ardından yaşanan duygusal yıkım, bireylerin hayata bakış açısını temelden değiştirebilmektedir.

K9 (E,29) "Geride pek bir yaşam kalmadı, artık gündelik hayattan keyif alamıyorum." ifadesi, yaşamdan keyif alma yeteneğinin azalması ve derin bir depresyon durumunu yansıtmaktadır.

3.4.1.5. Artan Hassasiyet ve Sürekli Korku Durumu

Afetlerin ardından yaşanan sürekli korku durumu ve olaylara karşı artan hassasiyet, bireylerin ruh sağlığını ciddi şekilde etkileyebilecek psikolojik tepkilerdir.

K16 (K,34) "Çok daha hassas ve korkulu bir insan oldum."

K33 (E,40) "*Psikolojik korku her gece aynı anı yaşamak gibi korku*" ifadeleri, sürekli bir korku durumu ve olaylara karşı artan hassasiyeti göstermektedir. Bu, TSSB ve diğer anksiyete bozukluklarına işaret edebilir.

3.4.1.6. Belirsizlik ve Sürekli Soru İşaretleri

Felaketlerin ardından bireylerde ortaya çıkan belirsizlik ve sürekli soru işaretleri yaşanan olayların derin etkisini ve bu olayların bıraktığı psikolojik izleri göstermektedir.

K30 (E,49) "*Sorularımı çoğalttı*" ifadesi, kişinin yaşadığı belirsizlik ve sürekli soru işaretlerini ifade etmektedir. Bu durum, geleceğe dair belirsizliğin ve kontrol kaybının bir yansıması olabilir.

3.4.1.7. Aşırı Tetikte Olma ve Huzursuzluk

Afetler, özellikle depremler gibi beklenmedik ve kontrol edilemeyen doğa olayları, insanlarda uzun süreli psikolojik etkiler yaratabilmektedir.

K32 (K,29) "*Artık her uğultudan ve elektrik kesintisinden ürküyorum*" ifadesi, afet sonrası sıkça görülen aşırı tetikte olma durumunu gösteriyor. Bu, kişinin sürekli tehdit altında hissetmesine ve olağan durumlara aşırı tepki vermesine neden olabilmektedir.

Bu aktarımlar, depremin insanlar üzerindeki psikolojik ve duygusal etkilerinin, sadece fiziksel zararlardan çok daha fazla olduğunu göstermektedir. Deprem sonrası yaşanan bu tür duygusal tepkiler, ciddiye alınmalı ve uzmanlar tarafından değerlendirilmeli, gerekli psikolojik destek ve müdahalelerin sağlanması gereken durumlar olarak ele alınmalıdır. Bu tür etkiler, afet sonrası iyileşme süreçlerinde bireylerin kapsamlı ve çok yönlü bir şekilde desteklenmesini gerektirmektedir.

2.4.2. Depremin Etkilediği Sorunlar

Depremin etkilediği sorunlara dair aktarımlar depremin insanların hayatları üzerindeki etkilerini çok yönlü bir şekilde gözler önüne sermektedir.

3.4.2.1. Çevresel ve Sosyal Yıkım

Depremler ve diğer büyük felaketler, sadece binaları ve altyapıyı değil, aynı zamanda sosyal yapıları ve insanların yaşam alanlarını da derinden etkilemektedir.

K14 (K,29) "*Alışık olduğum çevreden ve ailemden uzaklaşmak*"

K87 (K,32) "*Deprem tüm yaşamımı tüm düzenimi değiştirdi*" ifadeleri, bireylerin tanıdık çevrelerinden ayrılma ve alışık olmadıkları yeni bir ortama uyum sağlama zorluklarını vurguluyor. Bu durum, derin bir kök sökümü ve sosyal yabancılaşma hissini yansıtmaktadır.

3.4.2.2. Günlük Yaşamın Kesintiye Uğraması

Doğal afetler, insanların yaşamlarını temelden sarsarak günlük rutinleri ve yaşam koşullarını ciddi bir şekilde kesintiye uğratabilmektedir.

K15 (K,40) "Normal hayatımızı sekteye uğrattı"

K38 (E,41) "*Evimiz yıkıldı, kaynanamgile taşınmak zorunda kaldık*" gibi ifadeler, temel yaşam koşullarının ve rutinlerin nasıl altüst olduğunu göstermektedir. Deprem, temel ihtiyaçları karşılama ve günlük yaşamın düzenini sürdürme yeteneğini ciddi şekilde bozmuştur.

3.4.2.3. Psikolojik Travma ve Anksiyete

Felaketler, özellikle depremler gibi doğal afetler, bireylerin psikolojisini derinden etkileyerek, uzun süreli psikolojik travmalara ve anksiyete bozukluklarına yol açabilmektedir.

K17 (K,31) "Depremden bu yana ciddi bir konsantrasyon eksikliği"

K51 (K,36) "*Psikolojik anlamda benim için travma*" ifadeleri, depremin yol açtığı derin psikolojik etkileri ve travma sonrası stres bozukluğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, sıradan olaylarda bile aşırı tetikte olma ve sürekli bir endişe durumunu ifade etmektedir.

3.4.2.4. Sosyal İlişkilerde Kopuş ve Güvensizlik

Depremler ve benzeri felaketler, sadece fiziksel yapıları değil, sosyal dokuyu da derinden etkileyen olaylardır. Sosyal ilişkilerdeki kopuş ve güvensizlik, bu tür olayların bireyler üzerindeki en acı verici sonuçlarından biridir.

K37 (K,35) "*Arkadaşlarımı yitirdim... kimi öldü kimi şehri terk etti.*" ifadesi, depremin sosyal ilişkiler üzerinde yarattığı derin etkileri ve insanlar arasındaki bağların nasıl koparıldığını göstermektedir. Bu durum, aynı zamanda genel bir güvensizlik ve kaygı durumuna yol açmaktadır.

3.4.2.5. Yaşam Koşullarında Değişim ve Umut Kaybı

Yaşam koşullarında meydana gelen değişiklikler, bireylerin üzerinde hem fiziksel hem de duygusal olarak büyük bir yük oluşturabilir. Bu değişimler, özellikle yeniden yapılanma ve uyum süreçleri sırasında, umutların zedelenmesine ve yorgunluğun artmasına neden olmaktadır.

K50 (K,28) "Alt üst etti yaşama dair sevincimi aldı."

K92 (E,26) "*Hayatımızı yeniden kurmak için çabalamak çok yorulmamıza sebep oldu.*" gibi ifadeler, yaşam koşullarındaki değişikliklerin ve yeniden yapılanmanın getirdiği yorgunluk ve umutsuzluğu vurgulamaktadır.

Bu aktarımlar, depremin sadece fiziksel bir felaket olmanın ötesinde, insanların duygusal, psikolojik ve sosyal yaşamlarını derinden etkilediğini göstermektedir. Bireylerin yaşadıkları bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışırken gösterdikleri direnç ve adaptasyon çabaları, afet sonrası müdahalelerin sadece fiziksel ihtiyaçlara değil, aynı zamanda bu geniş çaplı psikolojik ve sosyal etkilere de odaklanması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu bulgular, toplumların afetlere hazırlık ve yanıt mekanizmalarında psikolojik ve sosyal desteğin önemini vurgulamaktadır.

3.4.2.6. Uzun Vadeli Etkiler ve Yaşamın Yeniden İnşası

Deprem sonrası yaşanan zorluklar, kısa vadeli etkilerle sınırlı kalmamaktadır.

K92 (E,26) "*Hayatımızı yeniden kurmak için çabalamak çok yorulmamıza sebep oldu.*" ifadesi, bu uzun vadeli mücadeleyi ve hayatın yeniden inşasının getirdiği yorgunluğu ve meşakkati göstermektedir. Bu süreç, sadece fiziksel yapının değil, aynı zamanda kişisel ve toplumsal psikolojinin de yeniden inşası anlamına gelmektedir.

3.4.2.7. Kayıp ve Yas

Kayıp ve yas, insan hayatının kaçınılmaz gerçekliklerinden biri olup, sevdiklerimizin yokluğuyla başa çıkmak, derin ve karmaşık duygusal süreçlerin yaşanmasına neden olmaktadır.

K50 (K,28) "*Sevdiğimiz insanları kaybetmek ve onları bir daha göremeyecek olmak korkunç bir his. Yaşamın sonlanmasını istiyorum*" ifadesi, kayıpların yol açtığı derin yas ve acıyı ortaya koymaktadır. Bu tür duygusal travmalar, afet sonrası iyileşme sürecinde özel bir dikkat ve destek gerektirmektedir.

3.4.2.8. Ekonomik Zorluklar ve Geleceğe Dair Endişeler

Ekonomik zorluklar ve geleceğe dair belirsizlikler de önemli bir yer tutmaktadır.

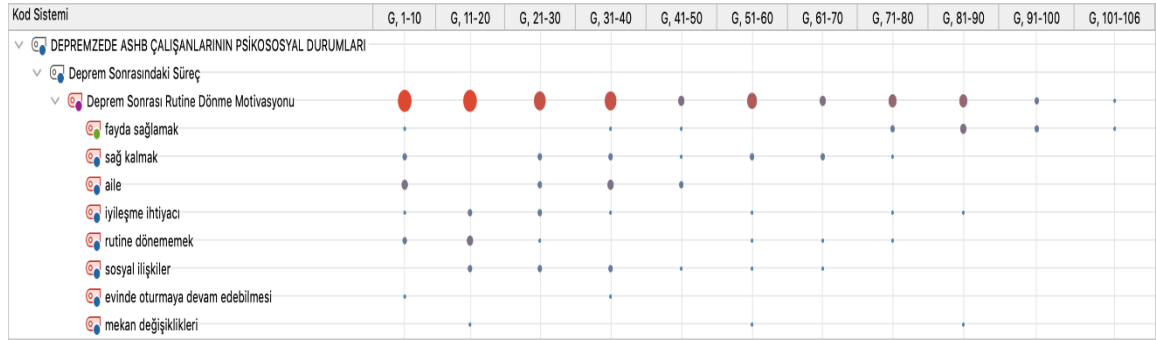
K51 (K,36) "*Sosyal ve ekonomik yönden olumsuz etkilendim*" ifadesi, depremin maddi kayıplarının yanı sıra, gelecek için endişe ve belirsizliğin artmasına neden olduğunu göstermektedir.

Bu aktarımlar, deprem gibi büyük doğal afetlerin yarattığı çok katmanlı ve uzun vadeli etkileri gözler önüne sermektedir. Fiziksel hasarın yanı sıra, sosyal,

ekonomik ve psikolojik boyutlarda da derin izler bırakan bu olaylar, bireylerin ve toplumların dayanıklılığını, adaptasyon yeteneklerini ve toparlanma süreçlerini zorlamaktadır. Bu nedenle, afet sonrası müdahalelerin ve destek sistemlerinin sadece acil ihtiyaçlara değil, aynı zamanda uzun vadeli rehabilitasyon ve toplumsal yeniden yapılanma ihtiyaçlarına da odaklanması hayati önem taşımaktadır.

2.5. Deprem Sonrası Süreçte Rutine Dönme Motivasyonları

Şekil 8 deprem sonrası süreçte rutine dönme motivasyonlarını değerlendiren aktarımlara dair açılımların yoğunluğunu kategorize eden matrisi göstermektedir.

Şekil 8: Rutine Dönme Motivasyonu Matrisi

Bulgular, deprem sonrasında bireylerin yaşadıkları zorlukların ve rutine dönüş motivasyonlarının çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

2.5.1. Aile ve Sevdiklerin Sağlığı

Depremler gibi travmatik olaylar, bireylerin hayatlarında derin izler bırakırken, aile ve sevdiklerin sağlığı ve güvenliği, bu zorluklar karşısında büyük bir rahatlama ve motivasyon kaynağı olabilmektedir.

K9 (E,29) "Ailemde can kaybının olmaması, tek tesellimdi"

K34 (K,30) "Depremde aileme ve sevdiklerimin canına zarar gelmemiş olması" gibi ifadeler, aile ve yakın çevrenin güvenliğinin, kişiler için büyük bir rahatlama ve motivasyon kaynağı olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, onlara zorlukların üstesinden gelme gücü ve yeniden başlama motivasyonu sağlamaktadır.

2.5.2. Çalışma ve Rutinler

Felaketler, insanların yaşamlarını derinden sarsarken, işe dönüş ve günlük rutinlerin yeniden kurulması, bu kaotik dönemlerde bir düzen ve normalleşme hissi sağlayarak önemli bir rol oynamaktadır.

K10 (E,34)'un "*Rutine dönen sadece çalışma alanı oldu. Hayatımız henüz düzene geçmedi*" ifadesi, işin ve günlük rutinlerin, felaket sonrasında bir düzen ve normalleşme hissi sağladığını gösteriyor. Bu, insanların kaos ortamında bir yapı ve anlam bulmalarına yardımcı olmaktadır.

2.5.3. 3.5.3. Sosyal ve Çevresel Destek

Sosyal ve çevresel destek, afet sonrası dönemlerde bireylerin iyileşme sürecinde hayati bir rol oynamaktadır.

K37 (K,35)'nin "*Kendi evimde kalmaya devam ediyorum. Sosyal çevrem ve komşularımın varlığı beni motive ediyor*" ifadesi, tanıdık bir çevrenin ve sosyal desteğin, kişilerin moralini yükseltmede ve motivasyonlarını artırmada önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

2.5.4. Kişisel Güç ve Sorumluluk

Kişisel güç ve aileye karşı sorumluluk duygusu, afetler gibi zorlu dönemlerde bireylerin dayanıklılığının ve mücadele gücünün önemli kaynaklarından biridir.

K38 (E,41)'in "*Çekirdek ailemin sağ olmasıydı ve onlar için çalışmam gerektiğini, güçlü olmam gerektiğini hatırlattım hep kendime*" gibi ifadeler, kişisel güç ve aileye karşı sorumluluk duygusunun, bireyleri zorluklarla mücadele etmeye ve hayata devam etmeye ittiğini göstermektedir.

2.5.5. Barınma ve Temel İhtiyaçlar

Barınma ve temel ihtiyaçların karşılanması, afetler sonrasında bireylerin normal hayata dönüş sürecinde temel bir öneme sahiptir.

K79 (E,31)'un "*Temel ihtiyacım olan barınma ihtiyacımı henüz tam olarak karşılayamadığımdan rutinlerime döndüğümü düşünmüyorum.*" ifadesi, temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanamamasının, normal hayata dönüşü ciddi şekilde zorlaştırdığını vurgulamaktadır.

2.5.6. Toplumsal Dayanışma ve Katkı

Toplumsal dayanışma ve katkı, afetler sonrası toplumların yeniden yapılanması ve iyileşmesinde hayati bir rol oynamaktadır.

K80 (K,27) "Memleketimin tamamen yok olduğunu düşünürken şehirde kalan kalmak için çabalayan insanlara destek olabilmek"

K83 (K,25) "*İnsanlara ve aileme destek veriyor olmak*" ifadeleri, topluluk içinde birlik ve yardımlaşmanın bireyler için ne kadar önemli olduğunu ve bu durumun bireyleri nasıl motive ettiğini göstermektedir.

2.5.7. Çevresel ve Toplumsal İyileşme

Çevresel ve toplumsal iyileşme, deprem gibi büyük doğal afetlerin ardından topluluklar için kritik bir öneme sahiptir.

K84 (K,32)'ün "*Şehrin yavaş yavaş kendini toparlıyor olması*" ifadesi, çevresel ve toplumsal iyileşmenin bireylerin motivasyonunu ve umudunu artırıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

Bu aktarım, deprem gibi büyük bir doğal afetin ardından bireylerin yaşadığı duygusal ve psikolojik süreçlerin karmaşıklığını ve bu süreçlerde insanların nasıl farklı kaynaklardan destek ve motivasyon bulduğunu gösteriyor. Her bir ifade, deprem sonrası hayatın zorluklarına ve bu zorlukların üstesinden gelme çabalarına derin bir bakış açısı sağlamaktadır.

2.5.8. Yeniden Yapılanma ve Adaptasyon

Yeniden yapılanma ve adaptasyon süreci, afetler sonrası karşılaşılan zorluklar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle, **K79** (E,31)'un "*Temel ihtiyacım olan barınma ihtiyacımı henüz tam olarak karşılayamadığımdan rutinlerime döndüğümü düşünmüyorum.*" ifadesi, deprem sonrasında karşılaşılan en temel zorluklardan biri olan barınma sorununun, kişilerin günlük yaşamına ve rutinlerine dönüşünü nasıl engellediğini vurguluyor. Bu, deprem sonrası yaşanan zorlukların sadece psikolojik olmadığını, aynı zamanda temel yaşam koşullarını da etkilediğini göstermektedir.

2.5.9. Toplumsal ve Kişisel Yenilenme

Toplumsal ve kişisel yenilenme süreci, afetlerin ardından toplulukların iyileşme ve güçlenme yolunda attıkları önemli adımlardandır.

K80 (K,27)'in "*Memleketimin tamamen yok olduğunu düşünürken şehirde kalan kalmak için çabalayan insanlara destek olabilmek*" ifadesi, toplumsal ve kişisel yenilenme sürecinde, başkalarına yardım etmenin ve dayanışma içinde olmanın kişisel iyileşme sürecine katkısını ortaya koymaktadır. Böylece, bireyler sadece kendilerini değil, aynı zamanda çevrelerindeki de destekleyerek toplumsal bir iyileşme sürecine katkıda bulunmaktadırlar.

2.5.10. Umut ve Dayanıklılık

Felaket sonrasında toplumun ve çevrenin iyileşme süreci, bireylerde umut ve dayanıklılık duygularını güçlendirmektedir.

K84 (E,27)'ün "*Şehrin yavaş yavaş kendini toparlıyor olması*" ifadesi, felaket sonrası toplumun ve çevrenin iyileşmesinin, bireylerde umut ve dayanıklılık duygularını pekiştirdiğini göstermektedir. Bu tür gözlemler, kişilerin zorluklar karşısında pes etmeyip, geleceğe dair umutlarını korumalarını sağlamaktadır.

Bu aktarımlar, deprem gibi büyük doğal afetlerin ardından insanların nasıl farklı yollarla direnç gösterdiğini, zorluklara adaptasyon sağladığını ve yaşamın devam etmesi için gerekli motivasyonu nasıl bulduğunu göstermektedir. Her bir aktarım, deprem sonrası yaşamın farklı yönlerine ışık tutarak, bu tür olayların insanlar üzerindeki etkisini ve toplumların bu etkilerle nasıl başa çıktığını detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma

Depreme doğrudan maruz kalmış meslek elemanlarının psikososyal durumlarını belirleyerek, işe dönme sürecinde ortaya çıkan sorunlara yönelik mezzo sistemi baz alarak çözüm önerileri sunmak amacıyla yürütülen bu araştırma kapsamında ASHB bünyesinde görev yapan toplam 105 meslek elemanı ile görüşülmüştür. Araştırmanın bulgularını iki kategoride toplamak mümkündür. Birinci kategoride depreme maruz kalan meslek elemanlarının yaşam kalitelerinin belirlenmesi ve yaşam kalitesi ile demografik değişkenler (cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, branşları, gelir yeterliliği, yaşamın geçirildiği yer, birlikte yaşanılan kişi/kişiler) arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bulguları içermektedir. İkinci kategoride ise depreme doğrudan maruz kalan bireylerin işe dönüş sürecinde yaşadıklarını ve işe dönüş sürecindeki destek mekanizmalarını anlayabilmeye yönelik bulguları içermektedir. Literatürde sosyal hizmet alanında görev yapan meslek elemanlarının afete doğrudan maruz kalmış olanları ile ilgili araştırmalar son derece azdır. Daha çok ikincil travma üzerinden araştırmaların bulunması sebebi ile elde edilen bazı verileri birebir karşılaştırma olanağı bulunamamıştır.

Bu araştırmada, meslek elemanlarının yaşam kalitesi ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerine elde edilen bulgular, yaşın psikolojik dayanıklılık üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, “Katılımcıların yaş ortalamasının 34 (± 7.34) olduğu ve yaşlarının artmasıyla birlikte yaşam kalitesi ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinde pozitif etkilere sahip olduğu” şeklinde yorumlanabilir. Erdener (2019, s.33)’in afet alanında çalışan profesyonellerle yaptığı çalışmasının bulguları ile paralellik gösteren bu sonuçlar, yaşın, özellikle afet sonrası dönemlerde, bireylerin travmatik olaylara karşı daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olan deneyim ve olgunluk sağladığını destekler niteliktedir. Bu, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası stresle başa çıkma kapasitelerinin yaşla birlikte artabileceğini ve bu artışın, afetler sırasında ve sonrasında sunulan hizmetlerin kalitesini doğrudan etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, yaş ve tecrübenin, afet müdahalesi ve sonrası iyileşme süreçlerinde kritik bir rol oynadığı ve sosyal hizmet uzmanlarının eğitim ve hazırlık süreçlerinde bu faktörlerin dikkate alınması gerektiği vurgulanabilir.

Araştırmanın nitel bulgularında katılımcılar, afet sonrası psikolojik destek gruplarına katılımın stres ve travmayla başa çıkmada önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Tuncay (2004, s. 22-34) ise deprem sahasında görev alan sosyal hizmet uzmanları ile yaptığı araştırmada, duygusal güçlüklerle başa çıkmada psikolojik bilgilendirme toplantılarının önemine ve süpervizyonun önemine işaret eder. Bu iki bulgu, psikolojik destek mekanizmalarının, afetler sonrası sosyal hizmet uzmanlarının duygusal zorluklarla başa çıkmada kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Afet sonrası dönemde profesyonellerin yaşadığı stresin azaltılması ve işe odaklanmalarının sağlanması için düzenli psikolojik destek ve süpervizyonun önemi bu bulgularla desteklenmiştir. Nitel bulgularda katılımcılar, afet sonrası uzun süreli duygusal ve fiziksel yorgunluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifade, Pulido (akt. Kaya, 2015, s.45)'nin “personelin çalışma sonrasında duygusal, fiziksel ve psikolojik yorgunluk yaşadıkları.” bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu paralellik, afetlerin neden olduğu travmanın bireyler üzerindeki etkilerinin sadece kısa vadeli olmadığını, uzun süreli duygusal ve fiziksel yorgunluğa yol açabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, afet sonrası sağlık ve refahı desteklemek için sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaç duyduğu sürekli psikolojik destek ve dinlenme imkanlarının önemini vurgulamaktadır.

Türk ve Kaya (2023, s.81-91)'nin vurguladığı gibi, sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların acılarını, hayal kırıklıklarını ve zorluklarını paylaşırken, yoğun bir duygusal bağ kurarlar ve travmatik deneyimlerle karşılaşır. Bu süreç, özellikle deprem gibi toplumsal bir travma yaşandığında, sosyal hizmet uzmanlarının merhamet yorgunluğu yaşamasına yol açabilmektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgular, sosyal hizmet uzmanlarının yaşam kalitesi ve mesleki tatmin düzeylerinin orta düzeyde olduğunu ve tükenmişlik ile eşduyum yorgunluğu düzeylerinin düşük olduğunu gösterse de, bu durumların zamanla uzmanların duygusal ve fiziksel sağlığını olumsuz etkileyebileceğine dair önemli bir uyarı işareti oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak bu araştırmanın sınırlılıkları içerisinde değinilmiş olan “karma araştırmanın nicel kısmında anket sorularını okumak ve cevaplamakta 45 yaş üzeri meslek elemanlarının görme problemi sebebi ile zorluk çekmesi” kısmı, bu yaş grubunun daha yoğun bir beklenti içerisinde olduğu ve süreç sonrasındaki hayal kırıklığını, hayat boyunca edindiği tecrübelerini o an araştırmadaki katılıma yansıtıp yansıtmadığı sorusunu akla getirmiştir. Bu durum detaylarıyla düşünüldüğünde bu yaş grubunun ankete katılamayacak kadar bile tükenmişlik sergilediklerini; görmemeyi bir bahane olarak

sunup araştırmaya katılmak istemediklerini söylemek mümkündür. Meslekte tecrübeli grubun atıl kalmaması ve daha aktif olarak bu süreçte yer alabilmesi için ne gibi çalışmaların yapılması gerektiği üzerine düşünmek önem taşımaktadır.

Araştırmada yaşam kalitesi ve mesleki tatmin düzeyleri orta düzeyde, tükenmişlik ve eş duyum yorgunluğu düzeyleri ise düşük düzeyde belirlenmiştir. Bu bulgular, meslek elemanlarının afet sonrası dönemde karşılaştıkları zorluklara rağmen işlerine devam etme ve psikolojik olarak dayanıklı kalmayı başardıklarını göstermektedir. Tuncay (2004, s.22-34)'ın çalışmasına göre, afet sahasında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının %51.6'sı duygularını paylaşma ve psikolojik bilgilendirme adı verilen etkileşimli grup toplantılarına katılma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, uzmanların %66.9'u saha çalışmaları boyunca karşılaştıkları duygusal zorlukların iş performanslarını neredeyse etkilemediğini belirtmişlerdir. Bu, sosyal hizmet uzmanlarının ve diğer meslek gruplarının afet gibi olağanüstü durumlarda bile mesleklerine olan bağlılıklarını ve çalışmalarını sürdürebilme kapasitelerini koruyabildiklerini göstermektedir.

Araştırmamızda “katılımcıların, yaşam kalitesi ve mesleki tatmin düzeylerinin, deprem sahasında karşılaşılan zorluklara rağmen, genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir” bulgusu, sosyal hizmet uzmanlarının yaşadıkları zorluklara rağmen bir dayanıklılık sergilediklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra, “tükenmişlik ve eş duyum yorgunluğu düzeyleri düşük olarak belirlenmiştir” ifadesi, meslek elemanlarının, yoğun duygusal bağlantılara ve travmatik deneyimlere rağmen, profesyonel dayanıklılıklarını koruyabildiklerini işaret eder. Bu bulgular, Türk ve Kaya (2023, s.81-91)'nın çalışmasında ifade edilen “sosyal hizmet uzmanlarının, yoğun duygusal bağ kurma ve travmatik deneyimlerle karşılaşma sürecinin zamanla enerji tüketici hale gelebileceği ve merhamet yorgunluğuna yol açabileceği” varsayımı ile paralellik göstermektedir. Sosyal hizmet uzmanları deprem gibi afetler sonrasında, mağdurların yaşadığı acıya, kayba ve zorluklara doğrudan maruz kalarak, yoğun bir empati yükü taşır ve kendi duygusal sınırlarını aşabilirler. Bu durum, enerjilerini tüketmelerine ve merhamet yorgunluğu riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir.

Bunlara ek olarak araştırmada tükenmişlik alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre puan ortalamaları incelendiğinde erkeklerin tükenmişlik puan ortalamalarının

($\bar{X}=2.53$), kadınların puan ortalamalarından ($\bar{X}=2.20$) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Psikiyatri çalışmalarında kadınların depresyona yatkınlığı olduğu yönünde hipotezler vardır ama görülüyor ki kadınlar zor durumlarla baş etme sürecinde daha dirayetlidirler. Toplumsal cinsiyet açısından düşünüldüğünde yaşam içerisinde cinsiyetçi roller çerçevesinde kadınların daha yoğun olarak travmatik süreçlere maruz kaldıkları ve bu maruziyetlerin bir çeşit bağıklık kazandırmış olduğu düşünülmüştür. Kadınlar mesleki rollerde erkeklere kıyasla “sakınılıyor” demek pek tabii mümkündür. Örneğin; kadınlara kolluk kuvvetlerinde rol vermektan kaçınılır, mühendislik, bilişim ya da yöneticilik gibi meslek alanlarında “yapamayacağı” düşünülür ama aslında bu araştırmada elde edilen bulgu bağlamında da baş etme kapasiteleri düşünüldüğünde çok da iyi bir şekilde bu meslekleri icra edebilecekleri, kadınların ekip lideri olması ile birlikte kriz anlarında durumu daha iyi bir şekilde kontrol edebilecekleri, çoklu bakış açıları/emosyonel tepkiler açısından da erkeklere rol model olabilecekleri düşünülmüştür (Baydar vd. , 2019, s.65-77). Bu sonuçlar; cinsiyet temelli yaklaşımların ve önyargıların meslek seçimleri ve performans değerlendirmeleri üzerindeki etkilerini yeniden değerlendirmemiz gerektiğini göstermektedir; zira kadınlar, zorlayıcı durumlarla başa çıkmada ve kriz anlarında liderlik yapmada beklenenden daha yüksek kapasiteler sergileyebilmektedirler.

Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlere ait sonuçlar literatür ışığında yorumlanmış ve konuya dair öneriler sunulmuştur.

Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Sonuçlar

- Katılımcıların Yaşam Kalitesi Ölçeği (ÇYKÖ) ve ilgili alt boyutları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yaşam kalitesi ortalaması 78.24 (SD = 14.25) olarak saptanmıştır. Bu değer, ortalama olarak orta düzeyde yaşam kalitesine işaret etmektedir. mesleki tatmin ortalaması 31.72 (SD = 10.47), tükenmişlik ortalaması 23.26 (SD = 5.61) ve eşduyum yorgunluğu ortalaması 23.26 (SD = 7.43) olarak belirlenmiştir. Bu

sonuçlar, Katılımcıların mesleki tatmin ve tükenmişlik düzeylerinin yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

- Katılımcıların yaşam kalitesi toplam düzeyleri ile eşduyum yorgunluğu düzeylerinin yaş gruplarına göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Diğer yandan katılımcıların mesleki tatmin ($F= 4.612$; $sd= 3-101$; $p<0.05$) ve tükenmişlik düzeyleri ($F= 2.743$; $sd= 3-101$; $p<0.05$) yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.
- Cinsiyete göre yapılan t-testi analizi, katılımcıların yaşam kalitesi genel puan ortalaması ($t=-0.611$, $sd=103$, $p>0.05$) ve mesleki tatmin ($t=1.343$, $sd=103$, $p>0.05$) ve eş duyum ($t=-0.875$, $sd=103$, $p>0.05$) alt boyutları puan ortalamaları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, öte yandan tükenmişlik ($t=-3.084$, $sd=103$, $p<0.05$) alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermiştir.
- Medeni durum açısından, yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu bulgular, katılımcıların medeni durumlarının yaşam kalitesi ve ilgili alt boyutlar üzerinde önemli bir etki yaratmadığını göstermektedir.
- Çocuk sahibi olma durumuna göre yapılan t-testi analizi, Mesleki Tatmin puanlarında çocuğu olmayanların çocuğu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğunu göstermiştir ($t=-3.109$, $sd=103$, $p<0.05$). Bu bulgu, çocuk sahibi olmanın, çalışanların mesleki tatmin düzeylerini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Diğer yandan, yaşam kalitesi, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu puanlarında çocuk sahibi olma durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$), bu da bu değişkenlerin çocuk sahibi olma durumu tarafından etkilenmediğini göstermektedir.
- Eğitim düzeyine göre yapılan analizler, yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu puanlarında eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur ($p>0.05$). Bu sonuçlar, eğitim düzeyinin çalışanların yaşam kalitesi ve ilgili alt boyutlar üzerinde önemli bir etkileyici olmadığını göstermektedir.

- Katılımcıların bildirdiği yaşam kalitesi toplam puanları, tükenmişlik ve eşduyum yorgunluğu düzeylerinin çalışma sürelerine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Mesleki tatmin düzeyleri ise çalışma sürelerine göre farklılaşmaktadır ($F= 2.882$; $sd= 4-100$; $p<0.05$).
- Katılımcıların yaşam kalitesi toplam puanları, mesleki tatmin ve eşduyum yorgunluğu düzeylerinin aylık gelirlerini içeren gruplara göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ortalama gelirlerine göre istatistiksel olarak farklılaşmaktadır ($F= 2.619$; $sd= 4-100$; $p<0.05$).

Bu araştırma, çalışanların yaşam kalitesini ve ilişkili alt boyutlarını etkileyen çeşitli faktörleri incelenmiş ve bu faktörlerin iş ve kişisel yaşam üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerin çoğunun yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ancak, çalışma sürelerinin mesleki tatmin üzerindeki etkisi ve cinsiyetin tükenmişlik üzerindeki etkisi gibi bazı önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Bu araştırma, çalışanların yaşam kalitesini artırmak için kapsamlı ve bütüncül yaklaşımların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Nitel Bulgulara Göre Sonuçlar

- Katılımcıların deneyimleri, depremin sadece fiziksel bir olay olmadığını, aynı zamanda derin psikolojik ve duygusal travmalara yol açtığını göstermiştir. Sarsıntılar, karanlık, gürültüler ve yıkım anları, bireylerin travmatik deneyimlerini yoğunlaştırmış, bu deneyimlerin sadece görsel olmayıp, aynı zamanda işitsel ve duygusal boyutlarda da hissedildiğini açığa çıkarmıştır. Bu duygusal ve psikolojik etkiler, çalışanların iş yaşamında adaptasyon sürecini ve genel verimliliğini doğrudan etkilemiştir.
- Araştırma, depremin iş ve iş yerlerine olan etkilerini de detaylı bir şekilde incelemiştir. Çalışma ve aile yaşamı arasındaki çatışma, duygusal travma, işe adaptasyon süreçleri, barınma sorunu ve güvenlik endişeleri gibi konular, deprem sonrası çalışanların karşılaştığı başlıca zorluklar olarak belirlenmiştir. İş yerindeki destek eksikliği ve ailevi sorumluluklar,

çalışanların işe uyum sağlama ve verimli olma kabiliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

- Deprem sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin etkinliği ve yeterliliği konusunda Katılımcılardan ciddi eleştiriler alınmıştır. Destek hizmetlerinin kısa süreli oluşu, temel ihtiyaçların yetersiz karşılanması ve bu hizmetlerin sürekliliğinin olmaması, depremden etkilenen bireyler için yeterli olmamıştır. Bu durum, çalışanların işe dönüş sürecindeki zorlukları artırmış ve deprem sonrası iyileşme sürecini uzatmıştır.

Sonuç olarak, bu araştırma, depremin bireylerin duygusal, psikolojik ve sosyal yaşamlarını derinden etkileyen, sadece fiziksel bir felaket olmanın ötesinde bir olay olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları, afet sonrası müdahalelerin ve destek sistemlerinin, sadece acil ihtiyaçlara değil, aynı zamanda uzun vadeli rehabilitasyon ve toplumsal yeniden yapılanma ihtiyaçlarına da odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Deprem gibi büyük doğal afetlerin ardından insanların nasıl farklı yollarla direnç gösterdiğini ve zorluklara adaptasyon sağladığını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Her bir Katılımcının aktardığı deneyim, deprem sonrası hayatın farklı yönlerine ışık tutarak, bu tür olayların insanlar üzerindeki etkilerini ve toplumların bu etkilerle nasıl başa çıktığını anlatmaktadır.

Deprem sonrasında karşılaşılan zorluklar, sadece psikolojik değil, aynı zamanda temel yaşam koşullarını da kapsamaktadır. Araştırma, barınma sorunları, ekonomik zorluklar ve sosyal ilişkilerdeki kopuşlar gibi konuların, deprem sonrası yaşamda ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcılar, kişisel ve toplumsal düzeyde yeniden yapılanma ve iyileşme çabalarına katılırken, bu süreçlerde hem kendilerini hem de çevrelerindeki desteklemenin önemini belirtmişlerdir.

Ayrıca, bu araştırma toplumların afetlere hazırlık ve yanıt mekanizmalarında psikolojik ve sosyal desteğin önemini vurgulamaktadır. Afet sonrası dönemde, bireylerin sadece fiziksel ihtiyaçlarına değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına da cevap veren kapsamlı müdahaleler gereklidir. Böylece, deprem gibi doğal afetlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki uzun vadeli etkileri azaltılabilir ve daha hızlı bir toparlanma süreci sağlanabilir.

Son olarak, bu araştırma, deprem sonrası süreçlerde bireylerin rutine dönme motivasyonlarını ve bu motivasyonların kaynaklarını da incelemiştir. Aile ve

sevdiklerin sağlığı, çalışma ve rutinler, sosyal ve çevresel destek, kişisel g ve sorumluluk, barınma ve temel ihtiyaçlar, toplumsal dayanışma ve katkı gibi faktörler, bireylerin yaşamın normalliğine dönme çabalarında önemli rol oynamıştır. Bu bulgular, deprem sonrası iyileşme sürecinde bireylerin ve toplumların nasıl farklı kaynaklardan destek ve motivasyon bulduğunu göstermektedir. Bu araştırma, deprem gibi büyük doğal afetlerin ardından insanların nasıl farklı yollarla direnç gösterdiğini, zorluklara adaptasyon sağladığını ve yaşamın devam etmesi için gerekli motivasyonu nasıl bulduğunu ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. Her bir aktarım, deprem sonrası yaşamın farklı yönlerine ışık tutarak, bu tür olayların insanlar üzerindeki etkisini ve toplumların bu etkilerle nasıl başa çıktığını detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

neriler

Afetlere maruz kalan personellerinin psikososyal ihtiyaçlarını karşılamak için etkili stratejiler geliştirmelidir. Bu stratejiler, çalışanların psikososyal durumlarını düzenli olarak değerlendirecek ve uygun destek sağlayacak yapılandırılmış programları içermelidir. Özellikle afet sonrası dönemde, mesleki rehberlik, danışmanlık ve destek grupları gibi hizmetlerin sunulması, çalışanların karşılaştıkları duygusal ve psikolojik zorlukların hafifletilmesine yardımcı olacaktır.

Kurumlar, alışanlarının işe yeniden dönmelerini kolaylaştıracak esnek çalışma düzenlemeleri ve yeterli dinlenme süreleri sağlamalıdır. Afet sonrası dönemde, çalışanların aileleri ve kişisel sorumluluklarına yönelik destek mekanizmalarının oluşturulması da büyük önem taşımaktadır. İş yerindeki sosyal destek ağlarını güçlendirmek ve çalışanların deneyimlerini paylaşmalarını teşvik etmek, toplumsal dayanıklılığı ve moral motivasyonunu artıracaktır.

Ayrıca, kurum içinde afetle ilgili bilgi ve farkındalığın artırılması, çalışanların afetlere karşı daha hazırlıklı olmalarını ve afet sonrası toparlanma süreçlerini daha iyi anlamalarını sağlayacaktır. Kurumlar, afet sonrası süreçlerde çalışanlarının ihtiyaçlarını anlamak ve bu ihtiyaçlara uygun müdahaleler geliştirmek için düzenli geri bildirim toplamalı ve çalışanların seslerini dinlemelidir. Bu yaklaşım, çalışanların hem kendi deneyimlerini hem de mesleki rollerini daha etkin bir şekilde yönetmelerine imkan tanırken, aynı zamanda kurum içindeki genel refah seviyesini ve verimliliği de artıracaktır.

Son olarak, kurumlar, afet sonrası müdahalelerde çalışanların profesyonel gelişimine ve psikososyal destek becerilerinin artırılmasına yatırım yapmalıdır. Bu, hem bireysel çalışanların hem de tüm organizasyonun afetlere karşı daha dayanıklı hale gelmesine yardımcı olacaktır. Kurumlar, çalışanlarını desteklemek için gerekli kaynakları ve eğitimleri sağlamalı, afet sonrası durumlarla başa çıkmak için gerekli beceri ve bilgi birikimini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Bu tür bir yaklaşım, çalışanların kendi ihtiyaçlarıyla başa çıkma kapasitelerini artırırken, aynı zamanda afetlere maruz kalan topluluklara daha etkili hizmet sunmalarını da sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, H., & Çamur Duyan, G. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19.
- Akdur, Recep. "Afetlere Hazırlık ve Afet Yönetimi." S. Esin ve Diğerleri (Ed.). *Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Kurs Notları*, 24-28 Ekim 2000 - Yalova, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Yayını. 2001:1-63.
- Aktaş, A. M. (2003). Kriz Durumlarında Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Kriz Dergisi*, 11(3), 37-44.
- Akyılmaz D., Karka O., (2011). *Afetlerde Psikolojik İlk Yardım*, İstanbul AFAD Yayınları, 36ss.
- Artan, T., Özkan, A. O. (2020). Afetler Ve Sosyal Hizmet. *Adem Dergisi*, 1(1), 47-54.
- Attepe Özden, S. (2015). Koruyucu Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Sosyal Hizmetin Rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 191-204.
- Aydın, D. (2012). Afet Sonrası Psikososyal Destek Uygulamaları. *İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 1-9.
- Baydar, V., Kılıç, C., Serpen, A.S., Günay, G. (2019) "Kadın Düşmanlığı Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Fe Dergi*, 11 (2) ss. 65-77
- Bıçakçı, A. B. ve Ergüney Okumuş, E., (2023). Depremin Psikolojik Etkileri ve Yardım Çalışanları. *Avrasya Dosyası Dergisi Cilt 14 (Sayı 1): 218-248*, İstanbul.
- Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., & Webb, J. (2008). A Place-Based Model For Understanding Community Resilience To Natural Disasters. *Global Environmental Change*, 18(4), 598–606. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.07.013>
- Erdener, M. (2019). Afet Alanında Çalışan Profesyonellerin Psikolojik Dayanıklılık ve İkincil Travmatik Stres Düzeylerinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, s.33.
- Ergünay, O., (1996). Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?,Tübitak Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 263s. Ankara.

- Erkal, T., & Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147–164. <https://doi.org/10.17295/Dcd.38674>
- Demiröz, F. (2003). Ailede Krizler Ve Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 85-98.
- Grant, L. Ve Kinman, G. (2014b). What Is Resilience?. L. Grant Ve G. Kinman (Ed.). *Developing Resilience For Social Work Practice* (S. 16-30). China: Palgrave.
- Greene, G. J., & Lee, M. Y. (2002). The Social Construction Of Empowerment. In M. Omelia & K. Miley (Eds.), *Pathways To Power: Readings In Contextual Social Work Practice* (S. 175-201). Boston, Ma: Allyn And Bacon.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). "Toward A Conceptual Framework For Mixedmethod Evaluation Designs". *Educational Evaluation And Policy Analysis*, 11(3): 255–274.
- İbiş, E., & Kesgin, B. (2014). Problem Analysis. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(41), 225–234.
- Kaya, N. (2015). Sağlık Çalışanlarında Ruhsal Travma Belirtilerinin İncelenmesi (Van Depremi Örneği). (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, s.45.
- Kırıkkaya, E. Oğuz Ünver, A. And Çakın, O. (2011) . "İlköğretim Fen Ve Teknoloji Programında Yer Alan Afet Eğitimi Konularına İlişkin Öğretmen Görüşleri." *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen Ve Matematik Eğitimi Dergisi (Efmed)*, Vol.5, No.1, s.24-42.
- Kırılıoğlu, M., Başer, D. (2020) "Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin (ÇYKÖ) Doğrulayıcı Faktör Analizi: Sosyal Hizmet Uzmanları Örnekleme", *Turkish Studies-Social Sciences*, 15 (5) s. 2561-2573
- Kondrat, D.C. (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri* (B. Çakar, Çev.). Güçler Perspektifi (S. 49-66). Ankara: Nika Yayınevi
- Krysiç ve Finn. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Erbay, E. (Ed.), Ankara: Nika Yayınevi. s.193
- Lee V., Henderson, M. (1996), *Occupational Stress And Organizational Commitment In Nurse Administrators*, *Journal Of Nursing Administration*, 26(5), 21-28.
- Seyyar, A., & Yumurtacı, A. (2016). Afet Odaklı Acil Manevi Sosyal Hizmet Uygulamaları Bağlamında Türkiye’ye Yönelik Bir Model Önerisi. *Manas Journal Of Social Studies*, 5(3), 1–24.
- Sheafor B.W, Horejsi C.R., (2003), *Techniques And Guidelines For Social Work Practice* (6th Edition), Allyn Ve Bacon, Boston, Ma, s.645.

- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş., 2002, Doğal Afetler Ve Türkiye. Gündüz Eğ. Ve Yay. Ankara, s.478.
- Özler, M. (2011). Afet Olgusuna Hukuksal - Kurumsal Yaklaşım. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(27), 12-25.
- Pelling, M., & Dill, K. (2010). Disaster Politics: Tipping Points For Change In The Adaptation Of Sociopolitical Regimes. Progress In Human Geography, 34(1), 21–37. <https://doi.org/10.1177/0309132509105004>
- Tierney, K. (2012). Disaster Governance: Social, Political, And Economic Dimensions. Annual Review Of Environment And Resources, 37(1), 341–363. <https://doi.org/10.1146/annurev-Environ-020911-095618>
- Tingsanchali, T. (2012). Urban Flood Disaster Management. Procedia Engineering, 32, 25–37. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2012.01.1233>
- Tuncay, T. (2004). Afetlerde Sosyal Hizmet. Ankara: Özbay Ofset Matbaacılık s.22-36
- Türk, A., & Kaya, S. (2023). Deprem Sonrası Psikososyal Destek Uygulamalarında Merhamet Yorgunluğunun Psikolojik Sağlamlığa Etkisi: Sosyal Hizmet Uzmanları Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3(2), 81-91.
- Varol, N., & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. Resilience, 1(1), 1-9. <https://doi.org/10.32569/Resilience.344784>
- Yavuz, A., Dikmen, S. (2015). Doğal Afetlerin Zararlarının Finansmanında Kullanılan Afet Öncesi Finansal Araçlar. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi. 3(2): 303-322.
- Yıldırım, A. (2004). Dönem Mülki İdare Amirleri Semineri Ders Notu,.Ankara: İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yay.,s.55.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:	Ölçeklere ilişkin normallik testi sonuçları.....	18
Tablo 2:	Katılımcıların Yaşam Kalitesi Ölçeği ve alt boyutlarının (Mesleki Tatmin, Tükenmişlik, Eşduyum Yorgunluğu) ortalama puanları için değerlendirme ölçütleri.....	19
Tablo 3:	Araştırmanın Hipotezleri ve Alt Hipotezleri	20
Tablo 4:	Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları - I.....	35
Tablo 5:	Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları - I.....	36
Tablo 6:	Katılımcıların ÇYKÖ düzeyleri.....	38
Tablo 7:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının yaşlarına göre karşılaştırılması.....	38
Tablo 8:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması.....	40
Tablo 9:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının medeni duruma göre karşılaştırılması ..	41
Tablo 10:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının çocuk sahibi olma durumuna göre karşılaştırılması.....	42
Tablo 11:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması	43
Tablo 12:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının ortalama gelirlerine göre karşılaştırılması	44
Tablo 13:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının ekonomik durum değerlendirmelerine göre karşılaştırılması.....	45
Tablo 14:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının çalışma sürelerine göre karşılaştırılması	46
Tablo 15:	Katılımcıların yaşam kalitesi, mesleki tatmin, tükenmişlik, eşduyum yorgunluğu puan ortalamalarının branşlarına göre karşılaştırılması	47

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Katılımcıların Depreme Kiminle ve Nerede Yakalandıkları Dağılımı	49
Şekil 2: Hiyerarşik Kod Haritası	50
Şekil 3: Kelime Bulutu	51
Şekil 4: Depreme Dair İlk Akla Gelenler Matrisi	51
Şekil 5: Psikososyal Destek Matrisi	56
Şekil 6: İş-İş Yeri Süreçleri Matrisi	59
Şekil 7: Depremin Etkileri Matrisi	62
Şekil 8: Rutine Dönme Motivasyonu Matrisi.....	67

EKLER

Ek 1: Sosyo-Demografik Bilgiler

1- Yaşınız:

2- Cinsiyetiniz:

3- Medeni Haliniz:

4- Çocuğunuz var mı?

1.	Evet (Çocuk Sayısı)
2.	Hayır

5- Eğitim durumunuz nedir?

	Lisans
	Yüksek lisans ve üstü

6- Ne kadar süredir çalışıyorsunuz ve branşınız nedir?

7- Aylık gelir miktarınız nedir?

8- Gelir durumunuz ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli mi?

1.	Yetersiz
2.	Az yeterli
3.	Kararsızım
4.	Yeterli
5.	Çok yeterli

9- Yaşamınızı en çok nerede geçirdiniz?

1.	Köy
2.	Kasaba
3.	İlçe
4.	İl
5.	Büyükşehir

10- Kimle/kimlerle yaşıyorsunuz?

1.	Tek başıma yaşıyorum
2.	Ev arkadaşım ile yaşıyorum
3.	Çocuğumla/ çocuklarımla yaşıyorum
4.	Ailemle yaşıyorum
5.	Eşim ile yaşıyorum
6.	Akrabalarımla yaşıyorum

Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Depreme nerede ve kimlerle maruz kaldınız?
2. Depreme dair düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk görüntü veya zihninizde canlanan an nedir?
3. Deprem yaşamınızı nasıl etkiledi?
4. Deprem sonrasında psikososyal destek aldınız mı?
5. Deprem sonrasında psikososyal destek hizmeti verdiniz mi?
6. Deprem sonrasında verilen psikososyal destek sizce yeterli miydi? Eksiklikler nelerdir?
7. Deprem sonrası süreçte işe dönme konusunda yaşadığınız zorluklar nelerdir? En önemli 3 sorunu bizimle paylaşabilir misiniz?
8. Depremden ne kadar süre sonra işe döndünüz?
9. Deprem sonrası rutinlerinize dönerken sizi en çok motive eden etken ne idi?
10. Deprem sonrası fiziki olarak iş yeri koşullarınızda değişiklikler meydana geldi mi, geldi ise nasıl bir değişim oldu? Bize bilgi verebilir misiniz?
11. Deprem sonrası süreçte iş yükü durumunuzda nasıl bir değişim meydana geldi?

Ek-3: Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (Türkçe Uyarlaması)

Yaptığımız işin veya mesleğin gereği olarak insanlara yardım etmek, onların yaşantısıyla doğrudan teması geçmemizi sağlar. Duygularımız ya da yaşanan acıyı paylaşabilmemiz ve hissedebilmemiz yardım ettiğimiz kişinin olumlu ve olumsuz yaşantılarından veya durumundan etkilenecektir. Mesleğinizin özelliklerinden kaynaklanabilecek olumlu ve olumsuz deneyimleriniz hakkında sorular sormak istiyoruz. Lütfen, her soruyu içinde bulunduğunuz durumu göz önüne alarak değerlendiriniz. GEÇTİĞİMİZ SON BİR AYDAKİ duygu ve düşüncelerinizi dikkate alarak içinde bulunduğunuz durumu ne kadar sıklıkla yaşadığınızı aşağıdaki çizelgede belirtilen 0 ile 5 arasındaki rakamlardan herhangi birini seçerek yanıtlayınız.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

0=Hiçbir zaman 1-Nadiren 2-Bazı zamanlar 3-Sıkça 4-Sık Sık 5-Çok Sık

1. Kendimi mutlu hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
2. Yardım ettiğim kişiler zihnimi aşırı meşgul ediyor.	0	1	2	3	4	5
3. İnsanlara yardım edebiliyor olmaktan memnun oluyorum.	0	1	2	3	4	5
4. Başkalarıyla ilişki kurabildiğimi hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
5. Ani ya da beklenmedik ses duyunca sığıyor ya da ürküyorum.	0	1	2	3	4	5
6. Başkalarına yardım ettikten sonra kendimi daha güçlü hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
7. Yardım eden rolümle kendi özel hayatımı birbirinden ayırmakta zorlanıyorum.	0	1	2	3	4	5
8. Yardım ettiğim kişinin yaşadığı çok acı bir olay uyukunun bozulmasına neden oluyor.	0	1	2	3	4	5
9. Yardım ettiğim kişilerin yaşadığı stresin bana de geçebileceğini düşünüyorum.	0	1	2	3	4	5
10.Yardım eden olarak kendimi kapana sıkışmış gibi hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
11. Yardım için yaptığım çalışmalarımın dolaylı zaman zaman kendimi zorda hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
12. İşimi seviyorum.	0	1	2	3	4	5
13. Yardım eden olmamın sonucunda kendimi çökkün hissediyorum.	0	1	2	3	4	5

14. Yardım ettiğim kişilerin başlarından geçen çok acı yaşantıları sanki kendim yaşıyormuş gibi hissettiğim oluyor.	0	1	2	3	4	5
15. Bana güç veren inançlarım var.	0	1	2	3	4	5
16. Bildiğim yardım yöntemlerini ne kadar çok kullanabilirsem o kadar iyi hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
17. Her zaman olmak istediğim gibi bir insanım.	0	1	2	3	4	5
18. İşim beni tatmin ediyor.	0	1	2	3	4	5
19. Kendimi tükenmiş hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
20. Yardım ettiğim kişiler ve onlara yaptığım yardımlarla ilgili olumlu düşünce ve duygular taşıyorum.	0	1	2	3	4	5
21. Yaptığım işin yoğunluğu veya yardım ettiğim kişilerin çokluğu gibi nedenlerle kendimi tükenmiş hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
22. İşimde yaptıklarımın bir fark yaratabileceğime inanıyorum.	0	1	2	3	4	5
23. Bana, yardım ettiğim insanların korku verici yaşantılarını hatırlattığı için çeşitli etkinlik ve durumlarda bulunmaktan kaçınıyorum.	0	1	2	3	4	5
24. Yardım edebildiğim durumlardan gurur duyuyorum.	0	1	2	3	4	5
25. Yardım etmemin sonucu olarak sıkıntı verici veya korkutucu düşüncelerim oluyor.	0	1	2	3	4	5
26. Çalışma sisteminden dolayı kendimi çıkmaza girmiş gibi hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
27. Yardım eden olarak kendimi "başarılı" hissediyorum.	0	1	2	3	4	5
28. Travma mağdurlarıyla yaptığım çalışmaların önemli bölümlerini hatırlayamıyorum.	0	1	2	3	4	5
29. Çok hassas bir insanım.	0	1	2	3	4	5
30. Bu işi seçtiğim için mutluyum.	0	1	2	3	4	5

Ek-4: Etik Kurul İzni

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Kararları

TOPLANTI TARİHİ:24.11.2023
TOPLANTI NO : 2023/08

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Madde 29:

06.11.2023 tarihli ve 290756 sayılı Prof. Dr. Gülay GÜNAY' ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü. Karabük Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Gülay GÜNAY' ın danışmanlığında yürütülen "Depreme Doğrudan Maruz Kalan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Personellerinin Psikososyal Durumlarının Yeniden Çalışma Sürecine Etkisinin İncelenmesi Hatay İli Örneği" konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Mukîttin KAPANŞAHİN
Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Meriç TOK YÜKLER, 2019 yılında Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümünden lisans derecesiyle mezun olmuş; 2021 Şubat tarihinde Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. “Boşanma Deneyimi Yaşamış Kadınların Boşanma Öncesinde, Sürecinde, Sonrasında Yaşadıklarının ve Boşanmaya İlişkin Düşüncelerinin Feminist Kuram Çerçevesinde Değerlendirilmesi” isimli akademik yayını ve “Devlet Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sosyal Hizmet Algısı ve Okul Sosyal Hizmetine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi” isimli akademik bildirisi bulunmaktadır. Sosyal Hizmet hayatına Hatay İline bağlı Defne Sosyal Hizmet Merkezinde devam etmektedir.